

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Första Kammaren. N:o 19.

Onsdagen den 15 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 7 och 8 i denna månad.

Upplästes ett inlemnadt läkarebetyg af följande lydelse:
Brukspatron herr *Hugo Tamm* lider af bronchitis och bör på grund deraf tills vidare hålla sig i stillhet i sitt hem, hvilket intygas.
Stockholm den 14 april 1891.

E. G. Johnson,
med. d.r.

Anmälles och bordlades:

statsutskottets utlåtande n:o 42, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel till utveckling af statens telefonväsende; och

lagutskottets utlåtande n:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående vissa förändringar i lagstiftningen rörande handeln med vin och maltdrycker m. m.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bevillningsutskottets den 13 innevarande månad bordlagda betänkan- den n:is 6 och 7.

*Ifrågasatt
utsträck-
ning af det
omedelbara
valsättet vid
riksdags-
mannaval.*

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 11 och 13 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 5, i anledning af väckta motioner om förändrade bestämmelser i fråga om sättet för val af riksdagsmän till Andra Kammaren.

1 punkten.

Herr af Burén: Då jag efter grundlig undersökning och efter noggrann och samvetsgrann pröfning funnit, att en förändring af 16 § riksdagsordningen skulle vara högst nödig och nyttig, har jag trott det vara min riksdagsmannapligt att härom framställa förslag och deri säga min mening, detta förslag må sedan af tidsandan gillas eller icke gillas. Utan att kunna såsom jag ville försvara min motion, har jag dock ansett det vara min skyldighet att för denna ärade kammare framställa och redogöra för hvad som varit anledningen till denna min motion, på hvilka grunder den hvilat och hvarför konstitutionsutskottet afslagit densamma.

Hvarför har jag nu väckt denna motion? Jag har gjort det därför, att jag trott, att jag derigenom skulle kunna rätta ett misstag, som blifvit begånget vid representationsförändringens genomförande 1866, det misstag nemligen, som ligger i medgifvandet för valkretsar på landsbygden och för valkretsar af flere städer att vid riksdagsmannaval få välja omedelbart. Jag tror nemligen, att alla de oegentligheter, som förekomma i afseende å minoritetsval, öfverklagade val och kassering af röstsedlar i massa, och hvarför man uti motioner vid hvarje riksdag söker bot, hafva sin egentliga grund och orsak i det omedelbara valsättet. Vidare har jag trott, att detta mitt förslag skulle i någon mån minska den skadliga agitation, som förekommer och bedrifves vid hvarje riksdagsmannaval och i synnerhet vid hvarje valperiod. Det kan icke förnekas, att det är vida svårare att agitera upp ett fåtal förtroendemän, som af kommunerna väljas till elektor, än en massa hoptrummade röstande, som utan att sjelfva ega politiskt intresse och nödig insigt i en så vigtig sak afgifva sina röster helt och hållet efter sina ledares angifna önskan.

Konstitutionsutskottet af 1885 säger: »i den mån kännedom om och intresse för allmänna angelägenheter mer och mer sprides bland alla samhällsklasser, i den mån alltså den röstande med klarare blick för och sjelfständigare uppfattning af tidens kraf lägger sin röstsedel i valurnan, skall det åsyftade ändamålet utan lagstiftningens hjälp falla af sig sjelf såsom en mogen frukt af folkets politiska uppfostran». Ja, mine herrar, så kunde det vara; men huru gestaltar det sig? Folkets politiska uppfostran bibringas dess värre genom dålig läsning, hvars författare icke akta för rof att använda alla medel för att befördra det upplösningsarbete, som pågår inom familj, stat och kyrka, och hvartill skall en sådan politisk uppfostran leda?

Vidare tror jag, att, då allmän politisk rösträtt kommer att införas, och detta torde icke komma att dröja så länge, mitt förslag, om det antages, skulle göra densamma temligen ofarlig.

På hvad grund hvilat nu mitt förslag, derom har konstitutionsutskottet icke nämnt ett enda ord. Mitt förslag hvilat på valstatisti-

ken, en auktoritet som i hvarje fall borde ega vitsord. Vill man der verkligen se saken sådan den är, så måste man i alla öfverklagade förhållanden gifva det medelbara valsättet företrädet. Icke förekomma några nämnvärda orimligheter, oeffterrättligheter, oegentligheter och oformligheter vid val medelst elektor, utan sådana förekomma hufvudsakligen å landsbygden och i valkretsar af flere städer, hvilka använda det omedelbara valsättet.

*Ifrågasatt
utsträck-
ning af det
omedelbara
valsättet vid
riksdags-
mannaval.*

(Forts.)

Då jag således efter denna undersökning af valstatistiken fått klart för mig, hvilka fördelar det medelbara valsättet skulle medföra, var min väg gifven att framkomma med mitt förslag, som jag är öfvertygad om skulle vara för vårt konstitutionella lif högst nödigt och nyttigt.

Hvarför har nu konstitutionsutskottet afslagit denna min motion? Derom säger konstitutionsutskottet »att, såsom herr af Burén föreslagit, ovilkorligen föreskrifva medelbart valsätt för landsbygden och i valkretsar, som bestå af flere städer, bör, enligt utskottets åsigt, desto mindre ske, som, efter det den nuvarande riksdagsordningen trädt i kraft, den öfvervägande delen af dessa valkretsar öfvergått från det medelbara till det omedelbara valsättet, och det derigenom måste anses uppenbart, att sistnämnda valsätt är det, som bäst motsvarar de inom dessa valkretsar förefintliga förhållanden». Ja, så yttrar sig konstitutionsutskottet, men jag tror saken vara en annan, och den vill jag framhålla.

Jag tror nemligen, att utskottet afslagit min motion därför, att ändringen har den starka magt, som heter opinionen, emot sig, och i opinionen ingår den föreställningen, att återgång till medelbara val är detsamma som tillbakagång. Jag tror det icke. En återgång i den mening, att, då man kommit på villospar, vända om för att åter komma in i det rätta hjulspåret är icke att beklaga, fast mer är deraf att vänta en lugn, säker och trygg utveckling.

Ingen har reserverat sig till förmån för min motion, och det är således ingen anledning att hoppas, att den skall af Första Kammaren bifallas. Jag vill därför icke framställa något yrkande, men beklagar, att man slår armarna i kors och inbillar sig och andra, att allt står väl till, och det står dock icke väl till.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

2 punkten.

Herr Borg: Jag får anhålla om afslag på utskottets hemställan och bifall till reservanternas förslag.

Herr Bergius: Utan tvifvel kunna ganska goda skäl anföras så väl för det medelbara som det omedelbara valsättet; men jag tror icke, att man nu behöfver ingå i någon undersökning, huru vida det ena eller andra må vara bäst och ändamålsenligast, ty äfven om man hyste den åsigten, att ettdera vore ur en eller annan synpunkt att föredraga, tror jag icke det kan vara skäl att frantaga valkretsarne den rättighet,

*Ifrågasatt
utsträck-
ning af det
omedelbara
valsättet vid
riksdags-
mannaval.
(Forts.)*

de hafva, att bestämma sig för det valsätt som de för sin del anse lämpligast. Flertalet valkretsar har ansett det omedelbara valsättet ega företräde och därför antagit det, och då kan det icke vara skäl att tvinga dem att återgå till det medelbara valsättet. Men det kan ej heller, så vidt jag förstår, vara lämpligt att tvinga de valkretsar på landet, 42 till antalet, som bibehållit det medelbara valsättet och således måste antagas anse detta såsom det ändamålsenligaste, att öfvergå till det omedelbara. Icke heller ur principiel synpunkt torde någon giltig anmärkning kunna göras mot den nu gällande anordningen, att det öfverlemnas åt valkretsarne sjelfva att bestämma, om det medelbara eller det omedelbara valsättet skall af dem användas.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt och vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling det förslag till ändring af § 16 riksdagsordningen, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

3 och 4 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 11 och 13 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 6, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af §§ 17, 24 och 25 riksdagsordningen.

*Förslag
till ändring
af § 17
riksdagsord-
ningen.*

1 punkten.

Herr Adelsköld: Vid genomförande af representationsreformen 1865 afsågs, som jag tror, i främsta rummet, att den nya representationen skulle blifva ett sannare uttryck af svenska folkets mening i ekonomiska, politiska och andra frågor, att det således var *majoriteten* af folket. Riksdagen skulle representera. Att så var lagstiftarens mening framhölls äfven bjert af det nya statsskickets skapare, friherre De Geer, och jag tror också, att detta var en väsentlig anledning till representationsförändringens genomförande, stödd, som den i detta hänseende var, af den allmänna meningen i landet.

Under den tid af 25 år som sedan dess förflutit har det emellertid visat sig, att grundlagen icke är så tydligt och klart affattad och bestämmelserna sådana, att icke en mängd »oegentligheter» inträffat vid valen till Riksdagens Andra Kammare; och åtskilliga motioner hafva med anledning deraf väckts för att få en ändring i detta förhållande. Dessa förslag, väckta af framstående män i båda kamrarna, hafva

likväl icke lyckats vinna Riksdagens bifall, utan undan för undan förkastats.

Jag har nu i min ringa mån äfven velat draga ett strå till denna motionsstack och därför dristat föreslå, att »för att vara vald till ledamot i Andra Kammaren fordras *vid omedelbara val* att hafva erhållit minst hälften utaf de afgifna rösterna samt minst en fjerdedel af de i röstlängden inskrifna väljares antal, skolande, om ett sådant antal röster icke tillfaller någon, nytt val anställas, hvarvid den är vald, som erhållit de flesta af de då afgifna rösterna.

Vid *medelbara* val fordras för att vara vald till ledamot af Riksdagens Andra Kammare minst hälften af elektorernas röster, skolande, derest sådant rösteantal vid valet icke uppnås, men mer än halfva anialet elektorer dervid är tillstädes, nytt val genast anställas, hvar efter den är vald till riksdagsman, som erhållit de flesta af de afgifna rösterna; hvaremot, om icke mer än hälften af elektorerna vid första valet är tillstädes och deltagar i valet, nytt val skall utsättas och anställas, hvarvid den är vald, som erhållit flesta antalet röster.»

Detta mitt förslag, som förefallit mig ytterst enkelt, är naturligtvis baseradt derpå, att en justerad röstlängd skulle vara gällande, samt att, om en person icke fått ett visst antal röster (minst hälften af de afgifna rösterna och minst $\frac{1}{4}$ af de i röstlängden upptagna) skall nytt val anställas, allt för att majoritetens mening må kunna göra sig gällande så som afsedt varit vid representationsreformens genomförande. I Frankrike tillgå valen på detta sätt, och man har funnit det tillfredsställande. Man har sagt mig, att ingen anledning till ändring i valsättet förefinnes.

Konstitutionsutskottet har visserligen erkänt, att ett verkligt behof framträdt af en sådan förändring i grundlagen, att icke en minoritet af röstande må kunna tillsätta riksdagsman, och vidare har det ärade utskottet förklarar, att ett riksdagsmannaval om möjligt bör gifva ett uttryck af uppfattningen hos valmännens flertal. Men icke desto mindre har utskottet förklarat, att »erfarenheten, enligt utskottets åsigt, ej i någon mån visat behofvet ef en bestämmelse om, att vid riksdagsmannaval en viss del af de röstberättigade skola hafva i valet deltagit, för att detta må anses giltigt». Och vidare säger utskottet, att »någon egentlig fördel synes ej heller kunna vinnas genom ett dylikt stadgande, men deremot skulle det säkerligen medföra en betydande olägenhet på grund af de många omval, som derigenom skulle förorsakas». Ut i reservationen vid en annan punkt af betänkandet är sedan ytterligare anfördt, att principen om absolut majoritet dessutom skulle vara främmande för vårt valsätt. Men de tre reservanterna, herrar Bergius, Unger och Gilljam, tyckas i förbigående sagdt icke känna till, att denna princip tillämpas, bland annat, vid val af lekmannaombud till kyrkomötet.

Då konstitutionsutskottet således afstyrkt min motion, och ingen reservation till fördel för densamma heller bifogats, har jag ingen anledning att hoppas, att densamma denna gång skall af Riksdagen godkännas. Men, mine herrar, frågan är väckt ej allenast nu utan åtskilliga gånger förut, och jag tror icke att den gerna kan falla. Ty att lagen skall vara sådan, att dylika abnormiteter, jag skulle

*Förslag
till ändring
af § 17
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

*Förslag
till ändring
af § 17
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

vilja tillåta mig säga absurditeter, kunna passera som att valmännens majoritet, vid ett beryktadt tillfälle, blifvit så grundligt »luhrad» att en person ingått i Andra Kammaren på 1 (säger en) *minoritetsröst*, borde väl till och med konstitutionsutskottet hafva funnit så abderitiskt, att, om mitt förslag ansetts icke undanrödja bristerna i den nu gällande lagen, det upplysta utskottet bort finna sig manadt att uppgöra och för Riksdagen framlägga förslag till ändamålsenlig grundlagsförändring i berörda hänseende.

Det ärade utskottet har, såsom jag tagit mig friheten nämna, erkänt, att en förändring af valsättet till Andra Kammaren är behöflig — och säkert är att erfarenheten verkligen visat detta — samt tillika, att »ett riksdagsmannaval bör blifva ett uttryck af uppfattningen hos valmännens flertal» — hvilket äfven är alldeles obestriddigt — men anmärkt, att besväret skulle blifva mycket stort i fall omval skulle ske.

Skulle konstitutionsutskottet emellertid godhetsfullt fästa något afseende vid en annan motion, som jag inlemnadt till denna riksdag, att valen till Andra Kammaren skola förrättas på söndag å tid, som icke vore på något sätt hinderlig eller störande för gudstjensten, d. v. s. på en tid, då de fleste af valmännen borde anses vara tillstädes för gudstjenstens firande, tror jag, att de svårigheter och det besvär, utskottet förutser, icke skulle blifva af stor och afsevärd betydelse, och att saken på detta sätt skulle kunna rangeras.

För min del uppskattar jag visserligen till sitt fulla värde utskottets ömma omtanke om de väljandes bekvämlighet.

Men äfven om valmännen skulle få något ökad besvär för valen till Andra Kammaren, tror jag detta vara af underordnad betydelse mot att valen verkligen, såsom meningen måste vara, blifva ett uttryck af flertalets af de väljande mening i landets viktigaste angelägenheter.

Jag har, som sagdt, icke den ringaste förhoppning, att min motion skall bifallas, men icke desto mindre skulle jag vilja hemställa till kammaren, om icke en återremiss vore lämplig, så att utskottet må sättas i tillfälle att närmare tänka på saken i sammanhang med min motion om valens förrättande på söndag. och jag är alldeles säker att utskottet, om så sker, skall kunna utfinna en tillfredsställande lösning af knuten, då det benäget erkänt behöfligheten af en förändring i valsättet till Riksdagens Andra Kammare.

Jag får således äran anhålla om återremiss.

Herr Berg, Gustaf: Jag skall anhålla att med några ord få bemöta hvad den siste ärade talaren anförde.

Såsom kammaren behagade finna, afse alla de tre motioner, som äro sammanförda i detta betänkande, att betrygga majoritetens af valmän rätt att bestämma utgången af ett riksdagsmannaval: motionernas gemensamma mål är sålunda att uppställa korrektiv mot s. k. minoritetsval. Dessa korrektiv hafva dock motionärerna ansett sig böra söka på olika vägar. Herrar Adelsköld och Ericsson hafva nemligen gemensamt sökt detta korrektiv i ett stadgande, att omval skulle ega rum, derest icke vid första valet absolut majoritet vunnits, d. v. s. ingen erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna. Dessutom har herr Adelsköld velat söka ett annat korrektiv i det

stadgandet, att omval skall ega rum vid omedelbara val, derest icke den valde dervid erhållit en fjerdedel af alla de röstberättigades röster. Och slutligen har herr Beckman sökt ett tredje korrektiv, hvilket jag tills vidare skall förbigå.

Till en början skall jag be att få upptaga herrar Adelskölds och Ericssons förslag deri de sammanfalla. Begge två hafva, såsom jag nyss tog mig friheten påpeka, föreslagit, att omval skall ega rum, derest icke absolut majoritet erhållits vid första valet. Men motionärerna hafva valt olika mönster för det sätt, hvarpå de vilja rangera dessa omval. Herr Adelsköld har tagit sitt mönster från den franska deputerade kammaren; han vill således icke se något hinder för att vid ett omval utse en helt annan person, än den, som vid det första valet erhållit de flesta rösterna. Herr Ericsson åter har hemtat sin förebild från den tyska riksdagen och vill införa ett stadgande, att omval icke bör afse några andra, än de personer, som vid första omröstningen erhållit de högsta röstetalen. Jag vill emellertid här emot anmärka, att herr Adelskölds förslag icke lemna den allra ringaste garanti för att omvalet verkligen blir ett uttryck för majoritetens af valmän mening, hvilket säkrast kan belysas med ett exempel. Vid ett omval kan t. ex. A. erhålla 100 röster, B. 100 röster, C 100 röster och D. 125; och D. blir sålunda insatt af minoriteten med 125 röster mot 300. Således utgör detta val icke något uttryck af majoritetens åsigt. Då synes herr Ericssons förslag något bättre, ty dels lemna det åtminstone något större garanti för att valet blir ett uttryck af majoritetens mening, dels följer detta förslag en princip, som icke är alldeles ny i vår lagstiftning, utan accepterad i landstingsförordningen, den principen nemligen, att vid omval icke böra komma i fråga andra, än de som vid första omröstningen erhållit de högsta röstetalen. Om t. ex. en riksdagsman på detta sätt skall utses, uppställas vid omvalet de två, som erhållit högsta röstetal; om två skola utses, uppställas fyra; om tre skola utses, uppställas de sex, som vid första valet erhållit de flesta rösterna o. s. v. Men ej heller herr Ericssons förslag leder till det afsedda målet, att majoritetens rätt betryggas, hvilket förhållande utskottet visat genom ett exempel, som utskottet anför på sid. 5 i betänkandet, der utskottet framhåller, att det kan inträffa, att »i en stad, som har att utse två riksdagsmän, 1,000 valmän deltaga i valet, och att dervid af de fyra personer, som då komma under omröstning, A. erhåller 900, B. och C. vardera 450 och D. 200 röster». Detta exempel ådagalägger sålunda, att det föreslagna valsättet icke medför någon trygghet för uppnående af absolut röstöfvervigt vid omval. Härtill kommer en omständighet, som ingalunda bör förbises, den omständigheten nemligen, att vid ett sådant omval valmännen, om de vilja deltaga deri, ofta bli tvungna att rösta på en eller flere personer, som de icke önska till riksdagsman och hvilkas politiska åsikter de icke för någon del gilla.

Det andra korrektivet, herr Adelsköld uppställer mot minoritetsval, går, såsom nämnt är, ut derpå, att omval skulle ega rum vid omedelbara val, derest den då valde icke erhållit minst en fjerdedel af de valberättigades röster. Vid valen till riksdagsperioden 1888—1889

*Förslag
till ändring
af § 17
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Förslag till
ändring af
§ 17
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

visar statistiken, att, vid 144 omedelbara val, i 29 valkretsar inträffade, att i valen deltog mindre än 25 % af samtliga valberättigade; och de fall, då den valde sålunda ingått med mindre än en fjerdedel af de valberättigades röster, äro ännu talrikare. Men jag tillåter mig spørja, hvilken garanti har man, att, om nytt val företages, ett större antal valmän skall komma tillstädes? Jag vågar påstå, att man icke alls har någon sådan garanti. Ett ringa deltagande i valet visar mycket ofta endast, att stor enighet om kandidater finnes inom valkretsen; existera skiljaktiga meningar i detta hänseende, finnas flere kandidater, kan man vara säker om, att valmännen icke underlåta att passa på.

Slutligen kommer härtill, att de förslag, som innefattas i så väl herr Adelskölds som herr Ericssons motion, hvilken senare jag äfven tillåtit mig något vidröra, då den står i så nära samband med herr Adelskölds, skulle föranleda ett större antal omval; och då erfarenheten från andra länder visat, att det just är vid omvalen som intriger och agitation bäst florera, partilidelserna drifvas upp till sin högsta höjd, och de bittraste valstrider förekomma, så är det väl icke — synes mig — skäl för handen att hos oss gifva en vidsträcktare omfattning åt sådana omval, än hvad utskottet föreslagit i ett annat, denna dag förekommande betänkande. På dessa grunder tager jag mig friheten vördsamt yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt och vidare derpå att punkten skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

2 punkten.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Förslag till
ändring af
§ 25 riks-
dagsordnin-
gen.

3 punkten.

Herr Gilljam: De motioner, som utskottet i föreliggande utlåtande haft att behandla, åsyfta, såsom det på första sidan i betänkandet anmärkes, att betrygga rätten för flertalet af valmännen i de särskilda valkretsarne att bestämma utgången af riksdagsmannaval. Nu vill jag, i likhet med utskottet, på intet sätt förneka, att vår riksdagsordnings både bokstaf och anda gå ut derpå, att ett riksdagsdagsmannaval skall vara uttryck af majoritetens bland valmännen åsigter. Härvid råder ingen meningsskiljaktighet hvarken emellan motionärerna och utskottet eller emellan utskottet och reservanterna. Meningsskiljaktheten rör den frågan, huru långt lagstiftningen, genom särskilda bestämmelser, skall bereda valmännens majoritet, när den genom eget felaktigt tillvägagående gjort, att den i grundlagen majoriteten tillerkända rätt icke blifvit effektiv, tillfälle att, genom ett nytt val, bättra hvad som är försummadt. Motionärernas fordrin-

gar i detta afseende hafva, såsom mig synes med full rätt, blifvit af utskottet betydligt reducerade. Utskottet har likväl ansett sig böra göra ett medgifvande genom det föreslagna tillägget till § 25 riksdagsordningen. Det är emot detta tillägg som vi, reservanter, velat uttala vår skiljaktiga åsigt.

Såsom kammaren behagade finna, består vår reservation af ett utdrag ur 1889 års konstitutionsutskotts utlåtande, som vi anför derför, att detta uttrycker vår uppfattning af hela det föreliggande spörsmålet. Den formulering, som det då framställda yrkandet hade, har emellertid blifvit i utskottets nu förcliggande utlåtande något ändradt, i följd hvaraf också det refererade utdraget bort undergå en liten omarbetning. Särskildt vill jag påpeka, att det i reservationen anförda exemplet på huru valmännen, genom röstsplitrning, kunna beröfva sig det tillfälle, som de hafva att gifva uttryck åt sina åsigt-er vid riksdagsmannaval, icke på alldeles samma sätt träffar den nu begagnade formuleringen af tillägget, som det träffade den formulering, som var begagnad i den vid 1889 års riksdag behandlade motion i detta ämne. Exemplet har dock fortfarande sin betydelse, som jag strax skall söka visa. Jag vill nu emellertid, i likhet med utskottet, antaga, att majoriteten har beröfvat sig sin rätt att afgöra riksdagsmannaval, ej genom röstsplitrning, utan derigenom att den visserligen förenat sig om *en* kandidat, men som befinnes icke vara valbar. Enligt min åsigt må valmännen i slikt fall skylla sig sjelfva. Jag kan visserligen, under åtskilliga förhållanden, beklaga en sådan utgång af valet, men att bereda valmännen tillfälle att vid ett nytt val visa mer omtänksamhet, det anser jag vara mer än hvad af lagen bör fordras. Mera hårdhänt behandlar lagen den enskilde i många fall, utan att det blir tal om någon restitution i fråga om hans rätt. »Men», hör jag någon säga, »kom nu icke igen med dylika privat-rättsliga analogier; här är det fråga om samhällets fördel och välförstådda intresse». Jag erinrar mig mycket väl, att en dylik anmärkning rigtades emot mig, då jag första gången uppträdde i denna fråga, och jag skall för tillfället ställa mig denna erinran till efterrättelse. Men då tillåter jag mig också att fråga utskottet: om det här icke är tal om något undseende för valmännen, utan om samhällets egna välförstådda intresse, hvad är det i sist nämnda afseende för skilnad på resultatet, om majoriteten förlorat sin rätt att tillsätta riksdagsman på grund deraf, att den har röstat på en person, som icke är valbar, eller på grund deraf, att den splittrat sina röster? Såvidt jag kan förstå är resultatet, så väl i det ena som i det andra fallet, alldeles lika. Finnes det derför skäl att låta valmännen göra om valet i det ena fallet, så finnes det precis lika mycket skäl i det andra. Större men har icke drabbat det allmänna i det ena fallet än i det andra. Vill man derför, såsom en af motionärerna har sagt, betrakta det såsom en pligt att göra allt hvad som genom lagstiftningen kan göras för att få ett korrekt uttryck af valmännens önsknin-gar, då bör man icke stanna vid en sådan halfhet, som det af utskottet här föreslagna tillägget innebär, utan man måste åtminstone taga steget så långt ut, att man såsom normal-vilkor för ett vals giltighet uppställer *absolut majoritet*. Detta är icke någon teo-

*Förslag till
ändring af
§ 25 riks-
dagsordnin-
gen.*

(Forts.)

*Förslag till
ändring af
§ 25 riks-
dagsordnin-
gen.*

(Forts.)

retisk spekulation af mig eller något öfverdrifvet konsekvensmakeri, ty såsom herrarne veta, är det på många ställen för representativa vals giltighet föreskrifvet, att den valde skall hafva absolut majoritet, i annat fall måste valet göras om och först vid det andra valet får man, af praktiska skäl, nöja sig med enkel majoritet. Såsom vi veta har detta yrkande äfven framställts af ett par utaf motionärerna. En motionär från Första Kammaren har till och med gått så långt, att han fordrat för ändamålets vinnande, att ett visst antal af valmännen skall hafva deltagit i valet, för att den valde utan anställande af nytt val skall kunna anses representera majoritetens önsknings och åsikter.

När de af utskottet nu behandlade ändringsförslagen första gången framträdde, var det under ett lifligt och omedelbart intryck af stockholmsvalet till Andra Kammaren år 1887. Jag har, då jag förut yttrat mig i denna fråga, förklarat, att detta val väckte så stor oro derför, att det hade en omfattning af sådan betydelse, att hela den ena afdelningen af representationen fick en förändrad sammansättning i en för tillfället på dagordningen stående, mycket vigtig fråga. Jag skall erkänna, att, vore icke förnyelsen af en dylik eventualitet redan förekommen, skulle jag icke hafva någonting att anmärka emot det nu föreslagna tillägget till § 25. Upprepandet är emellertid förebyggt på ett mera passande och lämpligt sätt derigenom, att Stockholms stad numera fördelats i valkretsar.

Under sådana förhållanden och då jag måste anse, att vår riksdagsordning tillerkänner majoriteten all den rätt, på hvilken den billigtvis kan göra anspråk, och då jag dertill anser valmännen utgöras af personer, som både vilja och kunna sjelfva taga vara på sina rättigheter, kan jag icke finna den föreslagna ändringen i grundlagen eller det ifrågasatta tillägget till § 25 vara högst nödvändigt, hvarför jag, för min del, ber att få yrka afslag på utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Lindahl: Konstitutionsutskottets nu föreliggande förslag till tillägg till 25 § riksdagsordningen är föranledt af allmänt kända faktiska förhållanden och icke grundadt på mer eller mindre rigtiga teoretiska funderingar. Utskottet har också derför inskränkt sin motivering till att hufvudsakligen yttra: »utskottet anser, att ett verkligt behof framträdte af en sådan ändring i grundlagen, att ej en minoritet af de röstande må kunna tillsätta riksdagsman, ehuru omröstningen vid valet utvisat, att emot denna minoritet står ett bestämdt flertal af valmännen, fastän detta flertal på grund af något af det samma vid valet begånget fel ej kunnat bestämma dettas utgång». Det är väl ovedersägligt, att ett grundlagsbud behöfver förändras, som ledt till ett så orimligt resultat som att en person blifvit utsedd till riksdagsman efter att hafva erhållit blott en enda röst och fått detta vigtiga förtroendeuppdrag icke derför, att valmännen varit så eniga i fråga om honom, att de icke aktat nödigt att afgifva flera röster, utan derför att hundratals röster, som afgifvits på annan eller andra personer, kasserats i följd af mer eller mindre ursäktliga formfel. Nu hafva likväl flere aktade ledamöter af denna kammare motsatt sig det föreslagna tillägget till paragrafen och framlagt sina skäl derför i

en betänkandet bifoga reservation, och jag skall be att få till bemötande upptaga några af de skäl, som de anført. Såsom den föregående talaren anmärkt, är deras yttrande precis icke lämpligt för det nu föreliggande förslaget, men jag anser mig dock böra anföra hvad de säga. De yttra till en början: »bifall till deri föreslagna stadgande skulle nemligen hafva till följd, att, om ett riksdagsmannaval utfallit t. ex. så, att A. erhållit 150 röster samt B. och C. hvardera 100 röster, och någon anmärkning mot rösternas giltighet icke förekommit, valet varder bestående och A. utsedd till riksdagsman, men att, i händelse de på B. och C. afgifna röster, i följd deraf att dessa icke äro valbare, eller af annan orsak, förklarades ogiltiga, nytt val skall ega rum». Nej, det är icke så med det nu föreliggande förslaget. Enligt detta blir valet alldeles icke upphäfdt, om de på B. och C. afgifna rösterna förklaras ogiltiga, och det emedan dessa röster icke inverkat på valets utgång, antingen de varit ogiltiga eller icke. A. blir i båda fallen vald äfven efter antagande af nu föreslagna tillägg. Denna reservanternas anmärkning drabbar således icke det nu föreliggande förslaget, utan den drabbar ett annat, vid en föregående riksdag framlagdt förslag, som icke upptog vilkoret, att de kasserade röstsedlarnes förklarande för ogiltiga finnes inverka på valets utgång.

Vidare anföra reservanterna, att valmansmajoritetens åtgärd att gifva sina röster åt en person, som icke varit valbar, synes icke ovilkorligen böra medföra rätt för dem att genom ett nytt val utse en annan. Det vill jag medgifva, att sjelfva den nu berörda åtgärden icke bör grunda någon rätt, men här är icke fråga om att stadga någon ny rätt, utan endast att söka förekomma uppenbara missförhållanden, som beröra representationen i sin helhet lika mycket som valmännen. Det är tydligen just representationen, Riksdagen, som bör anses icke vara väl betjenad med att, genom valmännens misstag, personer inkomma i densamma, som annars icke skulle blifvit valde. Derför böra valmännen i sådana fall lemnas tillfälle att utse någon annan.

Slutligen hafva representanterna anført en del skäl emot lagbestämmelser om absolut majoritet vid riksdagsmannaval, men någon sådan lagbestämmelse är icke nu af utskottet tillsyrkt. Jag kan därför knappt förstå, hvarför reservanterna inlåtit sig på den frågan. Det föreslagna tillägget till 25 § kan ju på intet sätt, jag citerar reservanternas ord, »tvinga valmännen att rösta på andra, än de sjelfve vilja». Det afser tvärt om att bereda valmännen en utväg att, om något formfel blifvit begånget, likväl kunna få till riksdagsman den person, de helst vilja hafva.

Då jag således, för min del, i motsats mot den ledamot af kammaren som näst före mig hade ordet, anser det föreslagna tillägget till § 25 riksdagsordningen vara både högst nödvändigt och nyttigt, får jag yrka, att kammaren, med godkännande af förslaget, må antaga detsamma till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling.

Herr Alin: Jag är i hufvudsak förekommen af den siste talaren. Jag har dock begärt ordet för att svara på ett par yttranden, som

*Förslag till
ändring af
§ 25 riksdagsordningen.
(Forts.)*

*Förslag till
ändring af
§ 25 riks-
dagsordnin-
gen.*

(Forts.)

fäldes af herr Gilljam. Han framhöll nemligen buruledes, i fall man ville hafva ett stadgande om omval, för den händelse majoriteten hade röstat på en person, som icke vore valbar, konsekvensen fördrade, att omval stadgades äfven för den händelse, att majoriteten förlorat sin rätt derigenom, att den splittrat sina röster på flere kandidater. Det synes mig, som om konsekvensen icke fordrade detta. Hvad utskottet åsyftat har utskottet sagt i motiveringen. Det heter nemligen der: »Utskottet anser, att ett verkligt behof framträdt af en sådan ändring i grundlagen, att ej en minoritet af de röstande må kunna tillsätta riksdagsmän, ehuru omröstningen vid valet utvisat, att emot denna minoritet står ett *bestämt* flertal af valmännen.» Är det så, att de röstande hafva splittrat sig, visar detta, att det icke finnes en klar och bestämd mening hos det ifrågavarande flertalet. Är det åter så, att det finnes en bestämd och klar majoritet, men denna majoritet har förlorat sin rätt, till följd af ett misstag, som, såsom erfarenheten visat, kan vara mycket förlätligt, har utskottet ansett, att man borde vidtaga åtgärder för att bringa majoriteten dess rätt till baka. Derfor föreslår utskottet det ifrågavarande tillägget.

Herr Gilljam yttrade vidare, att han icke skulle hafva någonting emot den ifrågavarande bestämmelsen, i fall det skulle inträffa ännu en gång, att, till följd af bristen på en dylik bestämmelse, så många som 22 personer skulle kunna blifva valda af minoriteten i stället för af majoriteten. Emot detta har man nu, ehuru på en annan väg, vidtagit åtgärder, och då anser sig herr Gilljam icke kunna vara med om det nu föreliggande förslaget, emedan han finner det obehöfligt. Ja, då beror skilnaden emellan herr Gilljams och min mening endast derpå, att han anser, att om det är så, att man riskerar att på en gång få så många som 22 personer valda, som icke uttrycka meningen hos majoriteten af valmännen, då bör den ifrågavarande förändringen vidtagas, men om man, såsom nu är förhållandet, icke riskerar att få flere än 9 på en gång valda af minoriteten i stället för af majoriteten, anser han denna förändring onödig. Är meningsskiljaktigheten icke större, så synes verkligen, som om den lätt nog skulle kunna försvinna på grund af de skäl, som af utskottet anförts för den ifrågavarande förändringen. Förhållandet är, såsom herrarne känna, och de fleste erkänna, att det är svårt att träffa på några bestämmelser i riksdagsordningen, hvilka erfarenheten så tydligt och klart ådagalagt vara i behof af en ändring som just de nu ifrågavarande, hvilka beredt möjlighet för sådana val som dels det omnämnda stockholmsvalet och dels det, som af herr Lindahl omtalades, då en person blef vald endast på en röst.

Förslag till ändring af de bestämmelser, på grund af hvilka dylika missförhållanden kunna uppkomma, hafva vid olika tillfällen blifvit framställda, och dessa hafva varit mera omfattande än det nu föreliggande. Utskottet har, till följd af det motstånd som dessa förslag rönt, inskränkt sig till att föreslå det minsta möjliga, som utskottet ansett böra vinna Riksdagens bifall. Vid ett föregående tillfälle har denna kammare uttalat sina sympatier för en reform i den nu föreslagna riktningen, nemligen genom beslut om en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Det var år 1888. Året derpå ifrågasattes

också en skrifvelse till Kongl. Maj:t, men förslaget derom förkastades, förmodligen, så vidt jag kan bedöma förhållandena, på den grund, att den då ifrågasatta ändringen, som skulle utgöra föremål för skrifvelsen, var af en lika ringa omfattning som den, hvilken nu föreslås. Man ansåg förmodligen, att man icke borde besvara Kongl. Maj:t med en så obetydlig förändring. Förslag dertill borde kunna utarbetas inom riksdagen. Detta anfördes åtminstone under debatten. Nu har utskottet försökt formulera ett förslag till ändring för att få bort den väsentligaste anledningen till de missförhållanden, som yppat sig, och då jag icke kan finna, att de skäl, som anförts emot det af utskottet föreslagna tillägget, äro synnerligen talande, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Förslag till
ändring af
§ 25 riksdagsordningen.
(Forts.)*

Herr Gilljam: Jag skall blott och bart, med anledning af herr Alins anförande, göra ett litet tillägg. Han sade, att i fall majoriteten genom röstsplittning har förlorat tillfället att utöfva sitt inflytande på valet, visar detta, att det icke fans någon riktig majoritet vid samma tillfälle. Derpå vill jag endast svara, att det icke alls är någon säkerhet, att den minoritetskandidat, som blifvit utsedd, är synnerligen obehaglig för majoritetens medlemmar, när dessa samt och synnerligen kastat sina röster på en person, som icke är valbar, under det att en dylik minoritetskandidat lättare föredrages af majoriteten, när dess medlemmar, kanske i käuslan af sin stora öfvermagt, icke trott sig behöfva vara rädda för minoriteten, utan ansett sig kunna rösta på den bland sina i hufvudsak liktänkande kandidater, som mest behagat hvar och en af dem. Minoritetskandidaten är i hvilketdera fallet som helst lika litet ett sant uttryck för de fleste valmännens verkliga åsikter. För det andra vill jag i afseende på stockholmsvalet upprepa, att det just var den omständigheten, att det var ett så stort val, som gaf åt utgången dess egentliga betydelse. Ty under vanliga förhållanden må man väl kunna påstå, att om några minoritetsval äfva, kommer en viss åsigt den ena gången att segra och den andra att råka ut för nederlag, så att vinster och förluster ungefärligen balansera hvarandra. Men om valen äro så koncentrerade, som händelsen var i Stockholm vid det åsyftade tillfället, då kan lätt valets utgång, såsom äfven faktiskt förhållandet var, medföra ett alldeles bestämdt öfverslag för den ena åsikten, hvilken dock icke är majoritetens.

Jag vidhåller mitt förut framställda yrkande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på nu förevarande punkt yrkats, dels att kamraren, med bifall till utskottets hemställan, skulle antaga det af utskottet i punkten framställda förslag till ändrad lydelse af § 25 riksdagsordningen att hvila för vidare grundlagsenlig behandling, dels ock att herr Beckmans motion i förevarande del icke skulle till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen derpå att

berörda ändringsförslag skulle antagas att hvila för vidare grundlagsenlig behandling vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Gilljam* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med bifall till hvad konstitutionsutskottet hemställt i 3 punkten af sitt utlåtande n:o 6, skall antaga det af utskottet i punkten framställda förslag till ändrad lydelse af § 25 riksdagsordningen att hvila för vidare grundlagsenlig behandling, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, besluter kammaren, att herr Beckmans motion i förevarande del icke skall till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—59;
Nej—58.

*Ifrågasatt
lag om val till
Riksdagens
Andra
Kammare.* Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 11 och 13 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion med förslag till lag om val till Riksdagens Andra Kammare.

Herr Borg: Då jag anser hvad i föreliggande motion föreslagits både nyttigt och behöfligt, ber jag att få yrka afslag på utskottets framställning och bifall till herrar Elowsons och Vahlins reservation.

Herr Bergius: Att erforderliga bestämmelser angående riksdagsmannaval till Andra Kammaren meddelas i tvenne särskilda lagar, den ena af grundlags och den andra af civillags natur, synes mig icke vara förenadt med någon fördel, utan tvärt om egnadt att medföra stora olägenheter. Först och främst är det förenadt med icke ringa svårigheter att afgöra, hvilka föreskrifter böra införas i grundlagen och hvilka i civillagen. Vidare synes mig syftmålet med införandet af en särskild vallag vara dels att man lättare, än som nu kan ske, skall kunna företaga förändringar med afseende å föreskrifterna för riksdagsmannaval, dels ock att omständliga detaljerade föreskrifter af reglementarisk natur, som icke lämpligen kunna inrymmas i grundlagen, skola meddelas i en särskild s. k. vallag. Men begge dessa omständigheter utgöra för mig ett skäl att motsätta

mig en särskild vallag. Enligt min uppfattning böra i fråga om möjligheten att åstadkomma ändringar i bestämmelserna om valsätt och ämnen, som dermed hafva samband, gälla alldeles samma regler som i fråga om grundlagsstadganden i allmänhet, och jag tror icke det vara någon fördel att rörande dessa ämnen meddelas en mängd detaljerade, reglementariska bestämmelser, som lätt kunna blifva föremål för olika tolkningar. Jag skall bedja att rörande denna fråga få återgifva ett yttrande, som förekommer i konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6 vid 1888 års riksdag. Der säges: »härvid är dock att ihågkomma, att genom en fortgående tillämpning efter hand utbildat sig en fast konstitutionel rättspraxis, som numera i de flesta fall lemnar upplysning, huru lagen rätteligen bör tolkas. Vid sådant förhållande synes riksdagsordningens nuvarande föreskrifter vara att föredraga framför nya omständligare stadganden, som antagligen vid tillämpningen skulle komma att i sin ordning tolkas på olika sätt och derigenom framkalla olägenheter, må hända större än de, som numera förefinnas.»

*Ifrågasatt
lag om val till
Riksdagens
Andra
Kammare.
(Forts.)*

Hvad särskildt angår det af herr Hedin framställda skrifvelse-förslaget, synes det mig affattadt i så evasiva ordalag, att det väl icke gerna kan vara lämpligt, att ett sådant skrifvelseförslag aflåtes. Deri finnes icke ens antydning i hvilken riktning de ifrågasatta nya lagbestämmelserna skola gå, men att aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t i så obestämda ordalag kan jag för min del ej finna vara riktigt och yrkar för den skull bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande nu föreliggande utlåtande yrkats dels bifall till hvad utskottet deri hemställt, dels ock, af herr *Borg*, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle godkänna det i herrar Hedins, Elowsons och Vahlins vid utlåtandet fogade reservation framställda förslag, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta företaga en revision af riksdagsordningens valbestämmelser och för Riksdagen framlägga de förslag, som deraf kunde föranledas.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 11 och 13 innevarande april bordlagda utlåtanden:

n:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Eslöfs köping af en del af militiebostället $\frac{3}{8}$ mantal Eslöf n:o 13 samt $\frac{2}{3}$ mantal Eslöf n:is 15 och 17 i Vestra Sallerups socken af Malmöhus län,

n:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående af-söndring af jord från indragna militiebostället Torp Södre i Elfsborgs län, samt

n:o 39, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upp-

låtelse till staden Mariefred af viss Gripsholms kungsladugård tillhörig mark,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvís till afgörande statsutskottets den 11 och 13 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 40, i anledning af väckta förslag dels om statsbidrag till enskilda jernvägsanläggningar och dels om nedsättning af räntan å de till dylika jernvägsanläggningar lemnade låneunderstöd af statsmedel.

Låneunderstöd för anläggning af jernväg från Hernösand till Sollefteå.

Punkten I.

Herr Sandberg: Att staten genom lån understöder de orter, som med betydliga uppförringar af egna medel vilja bygga sig jernvägar, kan det icke falla mig in att med ett enda ord klandra. En bedröflig erfarenhet har dock visat oss, att de vilkor, under hvilka dylika lån utlemnats, i många fall icke varit för statsverket betryggande. Det har med åtskilliga jernvägar inträffat, att de antingen aldrig varit i stånd att inbetala någon ränta eller amortering på erhållna statslån, eller också ett eller annat år verkställt sådana likvider, men icke i längden kunnat fortsätta dermed. Bland dessa befinna sig, såsom jag erinrar mig, Vislanda—Bolmens, Lenna—Norrtelje, Gotlands m. fl. banor. Hvad blir följden af uraktlåtenhet i dylika likviders fullgörande? Jo, statsskulden ökas årligen med den obetalda räntans belopp, och fordringen kommer att i statens bokföring figurera såsom en temligen värdelös tillgång, för hvilken ingen annan säkerhet än de respektive jernvägarne finnes. Jag vill exempelvis särskildt påminna om Vislanda—Bolmens jernväg, hvars statslån ursprungligen belöpte sig till 750,000 kronor, men nu med tillägg af räntor uppgår till öfver en million. En dylik jernvägs värde är icke synnerligen stort, såsom ett exempel från min hembygd tydligen visar. Der byggdes af enskilda personer jernvägen Nybro—Säfsjöström för en kostnad, så vidt jag minnes, af mer än 2 millioner. Vid exekutiv auktion å denna bana inropades den af obligationsinnehafvarne för 600,000 kronor, och det oaktadt har denna jernväg icke varit bland de sämsta. Den har under många år gifvit en behållen inkomst af mellan 20- och 30- tusen kronor årligen. När så är, torde det vara skäl, att staten skaffar sig bättre garantier för fullgörandet af lånevilkoren, och sådana garantier har jag trott mig finna i att kommunerna eller landstingen ikläda sig ansvar för fullgörandet af låntagarnes förpligtelser. Jag skulle således i den föreliggande frågan vilja yrka återremiss i syfte att antingen Vesternorrlands läns landsting eller Hernösands stad, vare sig ensam eller i förening med andra kommuner, genom hvilka jernvägen skulle löpa, förbunde sig att ansvara för att räntor och amorteringar i behörig ordning komme att ingå till statsverket. När Hernösands stad måste åtaga sig ansvar för det lån, som Hernösand—Sollefteå jernvägsbolag kommer att

upptaga för att, enligt det vanliga villkoret för statsbidrags erhållande, derigenom styrka att det förfogade öfver ett kapital, jemte statslånet tillräckligt för jernvägsbyggnadens utförande, hvilket lån naturligtvis i afseende på förmånsrätt komme att stå efter statslånet, så skulle det väl icke vara någon synnerlig risk för denna stad att äfven garantera statslånet. En sådan garanti från landstingets eller kommunernas sida i förevarande fall vore så mycket mindre riskabel, om man finge sätta den minsta tilltro till den i utlåandet i starka färger framställda blomstermålningen, som skall utvisa denna banas rentabilitet. Jag ber om ursäkt att jag för min del ej kan fästa synnerlig vikt vid dylika blomstermålningar. Aldrig har väl en enskild jernväg erhållit statslån och blifvit byggd, utan att en plan blifvit uppgjord, som på papperet utvisade, att jernvägen måste bära sig och gifva långt större behållning, än som erfordrades till ränta och amortering å statslånet.

Äfven en annan sak ville jag omnämna, efter jag nu har ordet. Riksdagen har redan beviljat fyra millioner för 1892 till den norrländska stambanans fortsättande. Till utförande af arbetena å denna jernvägsbyggnad är en arbetareskara af 5 å 6 tusen arbetare erforderlig. Dessa arbetare dragas från jordbruksnäringen, framför allt från landskapen Småland, Vestergötland och Vermland. Då Hernösand—Sollefteå jernväg är afsedd att utföras under åren 1892 och 1893 samt byggandet af den af regeringen föreslagna jernvägen mellan Örnsköldsvik och Mellansel äfven tager sin början nästa år, skulle jernvägsarbetarnes antal antagligen ökas till dubbla beloppet, eller 12 å 14 tusen man, och följaktligen bristen på arbetskrafter i deras hembygder blifva ändå större. Jernvägsarbetarne vänja sig vid större frihet och högre aflöning, än jordbrukarne kunna betala dem, och när de återkomma till hembygden, finna de sig otillfredsställda med förhållandena derstädes, och enligt min förmening komma dessa forcerade jernvägsarbeten sålunda att i icke obetydlig grad befordra emigrationen. En annan sak är också, att då man forcerar sådana arbeten som dessa, måste man inköpa massor af materiel, som för jernvägsbyggnader behöfvas, en mängd ingenjörer komma till användning, och sannolikt finge man i framtiden mången gång höra det skälet, som jag beklagligtvis redan nu jemväl i denna kammare hört anföras, ett skäl, hvaraf man skulle nödgas att nästan in infinitum fortsätta med jernvägsbyggandet. Man skulle säga: nu hafva vi massor af skickliga ingenjörer samt tusentals arbetare, inöfvade till jernvägsbyggnader; vi hafva äfven massor af hackor och spadar, kärror samt annan jernvägsbyggnadsmateriel. Icke kunna vi afskeda och sätta ingenjörerna på bar backe eller för så godt som intet bortslumpa vår byggnadsmateriel, och därför måste vi fortsätta att bygga jernvägar. Detta är ett skäl, hvars styrka jag för min del icke vill hafva varit med om att öka.

Men herrarne kunna nu väl vara trötta vid mina olycksspådomar. Jag vill då endast ytterligare framställa yrkande om återremiss, då jag icke är i stånd att formulera det stadgande, som jag i afseende på garantien af statslånet önskar hafva infördt.

*Låneunder-
stöd för an-
läggning af
jernväg från
Hernösand
till Sollefteå.*

(Forts.)

Herr vice talmannen: I motsats till den föregående ärade talaren anholder jag om bifall till utskottets nu föredragna förslag. Det är visserligen sant, att en och annan jernväg icke har fullgjort sina förbindelser till statsverket, men dylik sak är ganska gammal. Det har under alla tider händt, att jernvägar under någon tid haft svårt att fullgöra sina förbindelser, men då rörelsen utvecklats sig, har det senare visat sig, att detta icke mött några svårigheter. Flera exempel kunna anföras äfven derpå, att jernvägar, som i början icke burit sig, icke blott med lätthet fullgöra sina förbindelser, utan äfven lemnat ganska vackra utdelningar till sina aktieegare. Jag vill härmed icke hafva sagt att icke staten kan komma att göra förluster, ty utlåning kan naturligtvis i ett eller annat fall framkalla sådana, då den fortgår i många år. Men hvad jag velat framhålla är, att staten, hvars fordringar hos de enskilda jernvägarne vid 1890 års slut uppgick till det ganska afsevärda beloppet af 42,069,569 kronor, hittills icke på dem gjort någon förlust, och jag tror att, då man granskar förhållandena närmare, statens risk ej skall befinnas vara af afsevärd betydelse. Då man nu här framställt ett yrkande, som förut vid dylika låns beviljande aldrig framkommit, att vare sig Västernorrlands landsting eller Hernösands stad skulle gå i ansvar för förbindelsens fullgörande, tror jag att man sträckt fordringarna på ansvar och säkerhet för ifrågavarande statslån väl långt. Jag tror att hvad vårt land särskildt behöfver är lättade förbindelser, och att de landsdelar, som redan fått sådana, icke böra ställa allt för stora anspråk på dem, som ännu vänta på sina. Hvad särskildt denna jernväg beträffar, ber jag få påpeka, att det för statens egen jernväg är af högsta vikt och betydelse, att utfartsvägar till hafvet komma till stånd. Finnas icke dylika utfartsvägar, komma sannolikt statsbanans inkomster att blifva obetydliga, och då de endast kunna vinnas antingen genom att staten bygger dem eller ock genom lånt understöd från statens sida, samt icke någon risk i detta fall synes föreligga, tror jag icke några skäl kunna framställas för att frångå de bestämmelser, som i detta hänseende hittills vid dylika låns beviljande varit följda, utan hemställer jag om bifall till utskottets hemställan i föreliggande punkt.

Herr Adelsköld: Jag är visserligen förekommen af den näst föregående talaren, som redan framhållit nödvändigheten af att bibanor anläggas från norra stambanan till hafvet. Det är ju alldeles klart, att, då denna stambana af strategiska skäl är lagd långt in i landet genom hufvudsakligen vildmarker, den befolkade kuststräckan icke har någon synnerlig nytta deraf, om den icke får bibanor till kusten. Och förutom andra skäl, som äfven tala härför, bör man beakta jemväl det, att för att stambanan så som den är lagd skulle få trafik är nödvändigt, att den medelst bibanor förbindes med landet vid kusten, der folket bor och den norrländska industrien utvecklats och vidare kan utvecklas.

Den andre talaren i ordningen ansåg den omständigheten böra utgöra ett skäl *mot* beviljande af anslag till den ifrågavarande biba-

nan, att en mängd arbetare dragas dit från öfriga landsdelar och så- Låneunder-
 lunda lockas från jordbruket och andra näringar, och då han antog, stöd för an-
 att ensamt för norra stambanan skulle erfordras 5 à 6 tusen arbetare, läggning af
 trodde han att landets näringar skulle bli lidande på att jernvägs- jernväg från
 arbetet i Norrland ytterligare utsträcktes. Hernösand
 till Sollefteå.

Nu är emellertid förhållandet, att för norra stambanan icke på (Forts.)
 långt när kan användas en så stor arbetsstyrka som 6,000 man, möjligen
 hälften eller en tredjedel deraf; men om så för öfrigt vore fallet, att
 6,000 arbetare användas vid dessa jernvägsbyggnader, så är detta
 antal i alla händelser en försvinnande obetydlighet i förhållande till
 hela landets arbetarestyrka, och då man vet att dessa jernvägsarbe-
 tare samlas från nästan hela riket och icke endast från en viss lands-
 del, så borde inga olägenheter att tala om kunna uppstå genom att
 arbetare från de mera befolkade södra provinserna söka uppehälle i
 Norrland. Vida betänkligare är den mångdubbelt större folkvandrin-
 gen till Amerika, och för min del tror jag det vara fördelaktigare
 för landet, om våra arbetare här hemma kunna få arbetsförtjenst, vare
 sig vid jernvägarne eller på annat sätt, än om de af brist på arbete
 och möjlighet att sig försörja skola utvandra till Amerika.

På dessa skäl kan jag icke annat än tillstyrka bifall till utskot-
 tets förslag.

Herr Sandberg: Mot herr ordföranden i statsutskottet vill jag
 endast anmärka, att hans påstående, att staten icke riskerar någon
 egentlig förlust på lån till enskilda jernvägsanläggningar, väl torde
 tåla vid modifikation. Då han säger, att dessa jernvägars rentabilitet
 höjt sig, har åtminstone vid *en* jernväg ett motsatt förhållande egt
 rum, nemligen vid Gotlands jernväg. Den har visserligen under ett
 eller annat år betalt ränta och amortering, men sedan varit alldeles
 urständsat att göra det.

Att den garanti jag fordrar af landsting eller andra kommuner
 icke är något oerhördt, derpå vill jag anföra ett faktiskt exempel.
 Det är väl känt för de fleste, att Kalmar läns norra landsting iklädt
 sig garanti för ett lån till en jernväg inom dess område, och att detta
 landsting för fullgörande af denna sin garanti får årligen betala några
 tusen kronor.

Hvad angår den siste talarens påstående, att jag skulle ha tagit
 till ett för stort antal arbetare, som drogs till statens jernvägsbygg-
 nader i Norrland, får jag nämna, att jag fått den anförda siffran af
 generaldirektör Cronstedt, och jag har ju allt skäl att tro honom.

Samme talare sade, att 5 à 6 tusen arbetare är en obetydlighet,
 när de komma från hela riket. Men jag tror, att detta antal eger
 större betydelse, om, såsom förhållandet verkligen är, det stora fler-
 talet utgått från några få provinser, hvilket antal skall fördubblas,
 om man redan 1892 skall bygga den nu ifrågavarande jernvägen från
 Hernösand till Sollefteå.

Jag är ingen motståndare mot det här begärda anslaget, men
 jag vill för framtiden trygga staten mot förluster och vidhåller der-
 för mitt yrkande om återremiss.

*Låneunder-
stöd för an-
läggning af
jernväg från
Hernösand
till Sollefteå.*

(Forts.)

Friherre Klinckowström: Då jag i allmänhet icke vill uppmuntra enskilda personer att lägga ned sina tillgångar på byggande af enskilda jernvägar, har jag nu begärt ordet för att yttra min mening i stort öfver denna så viktiga kommunikationsfråga.

Jag anser visserligen, i likhet med hvad herr vice talmannen nyss yttrade, att landet behöfver lättade kommunikationer för att tillgodose de industrialster, som vi kunna tillgodogöra. Men jag tror, att de enskilda jernvägsbyggnaderna hafva på ett ganska betänkligt sätt rubbat enskilde mäns förmögenhet, då, såsom känt är af de redogörelser, som månatligen lemnas i de allmänna tidningarna, inkomsterna af dessa jernvägar betydligt understiga de kapital, som för detta ändamål hafva i främmande land upplånats. Att än vidare och i den ofantliga grad, som redogörelsen här på sid. 11—12 i detta betänkande visar, uppmuntra till fortsättande af de enskilda jernvägarnes byggande, det synes mig mycket olämpligt. Det är icke första gången jag nu uttalar en mening, som — jag är öfvertygad derom — en gång skall vinna majoritet inom Riksdagen, nemligen den, att staten borde inlösa sådana enskilda jernvägar, som dels hade samma spårvidd som statsbanan och mynnade ut i denna, så att kommunikationerna med denna bana derigenom förenades, dels ock vore nödiga och nyttiga för statens olika, vare sig militära eller rent kommunikativa ändamål. Om en sådan plan af regeringen uppgjordes och framlades för Riksdagen, så är min öfvertygelse, att densamma skulle vinna ganska mycket gehör. Det vore dermed icke fråga om att ersätta alla de rimliga eller orimliga kostnader, som enskilde nedlagt på byggandet af dessa banor, utan att kapitalisera den nettoinkomst, dessa banor skänka de respektive bolagen, och inlösa dessa banor, icke genom upplånade medel, utan genom från enskildes sida *ouppsägbara* obligationer, som skulle löpa med skälig ränta, d. v. s. ungefär den, som de hittills af staten utfärdade obligationerna åtnjuta, nemligen 3 $\frac{1}{10}$ procent. På så sätt skulle staten öfvertaga dessa för statsändamål tjenliga banor, utan att något utländskt lån härför behöfde upptagas, på samma gång en ganska betydlig mängd kapital skulle lösgöras från de enskilda jernvägarne för att i enskildes händer tillgodogöras för större fosterländska, industriella eller andra ändamål. Jag tror, att denna idé är riktig, och att man på detta sätt slutligen *måste* lösa denna för den enskilda företagsamheten så svåra fråga.

Jag skulle visserligen, på grund af det nu anförda, kunna yrka afslag på denna punkt. Men det gör jag icke, derför att jag vet, att det i denna kammare icke skulle tjena till någonting. Denna punkt 1 kommer att af kammaren godkännas, och derför får jag härmed förklara, att jag icke har något yrkande att göra.

Herr vice talmannen: I anledning af hvad den ärade talaren på kalmarbänken yttrade, ber jag få erinra, att jag icke sagt, att staten icke kan göra några förluster på utlåning till enskilda jernvägsbyggnader, men att jag sagt, att staten *hittills icke gjort* några förluster derigenom, och att för de jemförelsevis stora belopp, som staten utlånat, riskerna äro små.

Vidare vill jag gent emot samme talare äfven erinra derom, att Kalmar läns norra landsting icke gått i garanti för det jernvägs-lån staten lemnat, men väl för lån, som samma jernväg upptagit med för-månsrätt efter statslånet.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt och vidare derpå att punkten skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Herr Sandberg: I likhet med hvad jag yrkade i fråga om den föregående punkten, anser jag, att äfven här vissa vilkor böra införas i syfte att åt staten bereda tillförlitlig garanti, att ränta och amortering å de utgifna lånen behörigen ingå till statsverket, och får jag på denna grund anhålla om återremiss å den nu föredragna punkten.

Anslag till understöd-jande af enskilda jern-vägsanläggningar.

Herr Kajerdt: Jag ber att få säga några ord för att i en fråga af så stor ekonomisk vikt och betydelse som den nu föreliggande få till kammarens protokoll uttala mina åsikter, särskildt som jag icke har anledning att tro, att dessa åsikter ännu delas af flertalet bland Riksdagens medlemmar.

Det lär icke kunna förnekas, att den svenska nationen i jern-vägsbyggnader så väl som i åtskilligt annat besannat och ännu besannat det tankvärda Ehrensvärdska yttrandet: »en trög nation, full af hetsigheter». Trögheten har gått före, hetsigheten kommer efter. Visserligen gläder det mig, att statsutskottet år 1891, trots anloppen på fördubblade anslag mot hvad de varit under den senaste femårs-perioden, och oaktadt statskassan af skäl, hvilka vi nog samt känna, är i något mera blomstrande skick än den på länge varit, likväl funnit för godt att stanna vid det belopp, som under de två sista fem-årsperioderna beviljats till enskilda jernvägars byggande, eller fem millioner kronor. Men det skulle ha tilltalat mig ännu mera, om samma utskott funnit tiden vara inne att börja så småningom reducera detta belopp, sedan staten under de sista 25 åren — jag stöder mig härvid på en nyligen utgifven jernvägsstatistik — till dessa enskilda jernvägars anläggande utbetalt inemot 60 millioner kronor, der-af i det närmaste 4 millioner såsom gäfvä och 54 å 55 millioner såsom lån. Ja, visserligen såsom lån, men, såsom här förut i dag blifvit erinradt, med återbetalningen af dessa lån förhåller det sig ganska osäkert. Man kan säga, att det är ungefär som med studentens bekanta öfversättning af kriaämnet »nihil incertius vulgo»: ingenting är i allmänhet osäkrare (än återbetalningen af dessa många lån).

Utskottet säger på sid. 11 i betänkandet: »Att staten bör medelst lån befrämja anläggandet af enskilda jernvägar, har utskottet ansett vara genom 1871, 1876, 1881 och 1886 års Riksdagens beslut så erkänt, att någon utredning i detta hänseende icke lär nu erfordras.» Jag instämmer villigt och gerna i innehållet af detta ytt-

Anslag till
understödjande af en-
skilda jern-
vägsanlägg-
ningar.

(Forts.)

rande, ty jag är alldeles icke den, som i någon mån vill förneka eller förringa den stora nyttan af jernvägar, churu denna nytta, likasom allt annat relativt godt, kan öfverskattas och för dyrt köpas. Men mig synes, att utskottet hade bort med några tänkvärda ord angifva hvad klockan är slagen och yttra ungefär så, »att staten bör åtminstone tills vidare medelst lån befrämja anläggandet af enskilda jernvägar», ty ingen vill väl påstå, att den af utskottet framställda satsen är så a priori sann, att den in infinitum gäller.

Vidare säger utskottet på samma sida: »att Kongl. Maj:t torde bäst vara i tillfälle att egna en noggrann och omsorgsfull pröfning åt hithörande frågor, i främsta rummet vigten af olika föreslagna jernvägsanläggningar samt deras förmåga att kunna fullgöra sina skyldigheter gent emot staten såsom långifvare, men äfven i icke mindre grad nya jernvägsliniers inverkan å redan förefintliga banors förmåga att uppfylla sina förbindelser». Detta yttrande står för mig såsom ett högst viktigt, kanske det viktigaste af de fordringar, som böra uppställas för länens beviljande; och jag ser denna fordran från tvåfaldig synpunkt. Den ena den positiva, är den, att den nya banan, som skall af staten understödjas, går i sådan riktning eller eger sådant samband med förut befintliga banor, att den, kommande från ett annat håll, i ungefär rät vinkel berör den förutvarande och tillför den sin trafik. Den andra synpunkten, den negativa, åter är den, att den nya banan icke anlägges så, att den efter svenska förhållanden, hvilka ju icke kunna jämföras med förhållandena i tätt befolkade länder, går på ett allt för kort afstånd ifrån eller löper parallelt med eller i en helt liten vinkel mot en förut befintlig bana, i hvilka fall de båda banorna naturligtvis blifva hvarandras konkurrenser till skada och förlust för båda, hvilket hvarken kan gagna allmänheten eller banornas egare. Betraktar man den svenska jernvägskartan, finner man, att ett sådant missförhållande, bedröfligt nog, på många ställen eger rum, icke sällan en följd af den gamla svenska afundsjukan, som här fått sitt uttryck till stor skada för det allmänna. Man bör därför söka förekomma att sådana jernvägar, åtminstone icke med understöd af allmänna medel, hädanefter må anläggas.

Den nyaste officiella jernvägsstatistiken gifver ock åtskillig anledning till betänksamhet. Jag vill nu ingalunda trötta kammaren med att uppgifva hela den mängd siffror, som kunna tala för detta mitt påstående, utan skall blott hålla mig till nettobehållningens förhållande till byggnadskapitalet, hvilket ju måste erkännas vara den enklaste och säkraste mätaren af en banas rentabilitet. Af de 112 uppställda jernvägsgrupperna är det icke mindre än 66 jernvägar, som icke gifva $4\frac{1}{2}$ procent i nettobehållning af byggnadskapitalet och således icke uppnå den inkomst, som staten fordrar och måste fordra för beviljande af lån, hvartill dessutom kommer amorteringen. 46 af dessa 66 jernvägar uppnå icke ens 3 procent, 25 icke 2 procent, 11 icke 1 procent och 3 gifva mindre än noll, d. v. s. betala icke ens driftkostnaderna. Att under sådana förhållanden och med sådana framtidsutsigter i samma proportion som hittills befordra bygandet af enskilda jernvägar anser jag, för min del, icke vara förmenligt med en klok statshushållning, så vida det urgamla, allt sedan

samfardseln början i vårt land kända ordspråket: »bättre gå i egna skor än åka i björnars vagnar», ännu vid slutet af nittonde århundradet erkännes såsom sanning.

Slutligen, herr talman, har jag ett sista, men därför icke, som jag tror, sämsta skäl att vilja spara på millionerna, den önskan nemligen att något måtte finnas qvar, då det gäller det helas väl, fosterlandets högsta mål — häfdandet af dess sjelfständighet. Då anslag till det fortsatta byggandet af norra stambanan likasom ock till inköp af Luleå—Ofoten-banan förra året af Riksdagen beviljades, lade jag villigt mitt »ja» till de öfriges, i den öfvertygelsen att detta var en angelägenhet, som in amplissima forma kunde kallas fosterländsk, den förra såsom en gärd af fosterländsk rättvisa, den senare af politisk klokhet. Intetdera af dessa fall synes mig ega rum i den nu föreliggande frågan, och därför har jag velat uttala mina betänkligheter, ehuru, herr talman, jag icke för närvarande framställer något yrkande.

*Anslag till understöd-
jande af en-
skilda jern-
vägsanlägg-
ningar.*
(Forts.)

Herr Ekenman: Äfven jag är i likhet med den förste ärade talaren långt ifrån belåten med det resultat, hvartill statsutskottet kommit i föreliggande betänkande, men detta på en annan grund än han. Jag dristar mig nemligen hysa någon tvekan, huruvida med det belopp, hvartill statsutskottet begränsat det föreslagna låneunderstödet, kan vinnas det mål man äsyftat att vinna, nemligen att kunna tillfredsställa lånebehofvet för sådana enskilda jernvägar, som *förtjena* att komma i åtanke vid låneunderstöd från staten. Men jag hyser ingen tvekan derom, att om man gör minskningar eller fäster vid dess beviljande särskilda restriktiva bestämmelser, såsom den förste talaren påyrkade och den andre talaren tycktes önska, man sålunda skall tillintetgöra möjlighet att vinna hvad man vill vinna. De begge talarne å kalmarbanken tycktes utgå från det antagandet, att vi nu hafva nog af jernvägar, och att vi böra inskränka detta jernvägsbyggande, som medför åtskilliga olägenheter på ett och annat område. Det må nu så vara. Jag tror att man ser denna sak något olika, då man befinner sig i en ort, som är tillräckligt tillgodosedd med jernvägar och icke vidare har något behof på detta område, emot om man befinner sig i en ort, som är i saknad af detta hjälpmedel. Jag tror det vara en pligt för statsmannen att icke låta blicken allt för mycket skymmas af dessa lokala förhållanden, utan försöka vidga sin synkrets och tänka på det hela. De orter, som ännu icke hafva jernvägar, torde vara lika berättigade att komma i åtnjutande af detta viktiga trafikmedel som någon af dem, som redan hafva det.

Den andre talaren i ordningen hade åtskilliga anmärkningar att göra mot hvad som redan skett. Jag skall icke besvara kammaren med att upptaga alla — mångt och mycket af dem torde vara lätt för en hvar att vederlägga — utan inskränker mig till att fästa uppmärksamheten på ett och annat. Talaren yttrade, att utlemnande af lån till jernvägar vore ett osäkert sätt att placera penningar, och att resultaten visade, att staten på dessa lån till jernvägar gör afsevärda förluster. Hvarifrån har talaren fått den uppfattningen? Jag tror icke, att den är öfverensstämmande med de faktiska förhållandena.

*Anslag till
understöd-
jande af en-
skilda jern-
vägsanlägg-
ningar.*
(Forts.)

Tvärtom är det ett sällsynt undantag, att staten å dessa till jernvägar beviljade lån gjort förluster. En och annan gång har dock sådant händt. Och det är ju icke omöjligt, när det gäller en sak af så stor omfattning som jernvägsväsendet, att något enstaka jernvägsföretag kan blifva mindre lämpligt, så att det icke uppfyller det ändamål man med detsamma åsyftat, men af slika mycket sällsynta undantag får man ej komma till den slutledningen, att jernvägar i vårt land i allmänhet blifvit oklokt utförda, ty en sådan mening vore alldeles oriktig. Jemförelsen mellan säkerheten för jernvägslånen och den fattige studentens ficklån må stå för den talares räkning, som gjorde jemförelsen.

Samme talare yttrade något om det sätt, hvarpå jernvägar böra anläggas, och de villkor, som därför böra vara uppställda. Jag tror, att det är försigtigast att icke bestämma för mycket. Statsutskottets pligt såsom en Riksdagens delegation är att hålla sig inom hvad som är för Riksdagen berättigadt, och rörande koncessionen är det icke Riksdagen utan regeringen, som är bestämmande.

Samme talare yttrade något om rentabiliteten. Men jag tror, att han dervid begick ett misstag. Lån beviljas för närvarande endast till halfva beloppet af anläggningskostnaden, och om en eller annan jernväg icke lemnat så hög ränta, att den svarar mot 6 procent af anläggningskostnaden, så får man väl ej deraf draga den konklusionen, att den icke förmår betala ränta på statslånet.

En annan talare uttalade önskvärdheten af, att nya bestämmelser måtte tilläggas, som ytterligare skulle garantera staten säkerhet för dessa lån. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten på, att här verkligen är af statsutskottet föreslaget ett ganska viktigt tillägg till de förut varande villkoren. I mom. 1 är nemligen af utskottet föreslaget, »att kostnadsförslag och arbetsplan fastställas af Kongl. Maj:t, som ock närmare bestämmer de ställen, hvilka jernväg skall beröra, *varande det sökande bolaget skyldigt att godtgöra de särskilda kostnaderna för möjligen erforderliga kontrollundersökningar, besigtningar, extra biträdens användande med mera dylikt*, hvilka kunna af kostnadsförslagets och arbetsplanens granskning föranledas». Och vidare, att den direktionsledamot, som af staten utses vid jernvägsföretag, som erhållit låneunderstöd af staten, skulle erhålla särskild instruktion rörande sina åligganden. För min enskilda del ansåg jag till en början sistnämnda bestämmelse nästan öfverflödigt, men jag tror, att ju mer man tänker på det, desto rättigare finner man bestämmelsen vara. Det förlänar trygghet, och de af staten utsedde direktionsledamöter få sålunda veta, hvad de behöfva att göra och hvad de hafva att icke göra.

Jag skall nu icke längre besvara kammaren, ehuru det verkligen kunde vara frestande att yttra sig för att ytterligare bemöta föregående talare. Jag tror dock, att ett sådant bemötande ej i öfriga delar är nödigt, utan jag vill inskränka mig till att yrka bifall till hvad statsutskottet här föreslagit i sitt utlåtande.

Herr Adelsköld: En föregående talare har framhållit det ekonomiska resultatet af de enskilda jernvägarne, och att staten, med

afseende derpå, att en del af dem icke lemnade full ränta på det nedlagda kapitalet, icke för närvarande borde medelst läncunderstöd uppmuntra till fortsatt byggande af sådana jernvägar.

*Anslag till understöd-
jande af en-
skilda jern-
vägsanlägg-
ningar.*

(Forts.)

Jag vill icke här ingå i någon utredning af de enskilda jernvägarnes ekonomiska förhållanden, ty det skulle blifva allt för vidlyftigt, utan endast fästa uppmärksamheten på att en jernväg, äfven om den icke direkt lemnar någon ränta på det nedlagda kapitalet, likväl kan medföra så stora fördelar, att den indirekt gifver en mycket hög ränta på detta kapital. Det är för närvarande så stäldt genom konkurrensen på alla håll, att vårt lands förnämsta näringar utan tvifvel skulle lida på det betänkligaste, ja till och med på sina ställen gå under, om ej de enskilda jernvägarne funnos.

Samme talare framhöll vidare, att han med glädje tillstyrkt anslag till fortsättande af norrländska stambanan och inköp af Luleå—Ofotenbanan, »emedan han ansåg båda företagen vara fosterländskas», men att han måste motsätta sig beviljande af statslån till enskilda jernvägars byggande, emedan man borde använda alla tillgångar, landet egde, till det viktigaste hvarom för närvarande vore fråga, nemligen försvarsväsendets ordnande.

Om emellertid landet skall kunna bära de kostnader, som måste vara förenade med ett förstärkt försvar, och i synnerhet om Kongl. Maj:ts proposition till denna Riksdag skulle bifallas, är det så vidt jag förstår alldeles nödvändigt, å andra sidan, att de ekonomiska resurserna utvecklas så, att landet kan bära de växande kostnaderna för försvaret, ty i annat fall skulle vi lätt kunna komma i samma hjälplösa ställning som en svag, uthungrad kämpe i för tung rustning, och då landets förkofran icke kan vinnas på bättre, kraftigare och mera direkt verkande sätt än genom kommunikationsväsendets utveckling, anser jag för min del, att allt hvad som göres till detta ändamåls vinnande kan betraktas såsom fosterländskt i mer än ett hänseende.

På grund häraf, och alla skäl i öfrigt, som tala för saken, ber jag få tillstyrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Spånberg: Jag har begärt ordet för att visa, att icke alla smålänningar hysa samma uppfattning som den förste talaren.

För min del har jag den uppfattningen att utskottet tillstyrkt ett alldeles för litet belopp. Jag har icke hört någon af de föregående talarne betona den *indirekta* vinst, som landet och staten hafva af jernvägarne. Denna indirekta vinst är i många hänseenden och i de flesta fall så stor, att till och med om staten skulle göra ränteförlust å lån till de enskilde jernvägarne, skulle den ändå hafva vinst af företagen.

Jag skulle för min del helst sett, att statsutskottet tillstyrkt motionärernas förslag på två millioner årligen, men då vi nyss beviljat ett särskildt anslag till lån åt Hernösand—Sollefteå jernväg, så ber jag att i stället få yrka bifall till statsutskottets förslag med den ändringen i andra punkten, att orden *5 millioner* utbytas mot *7 1/2 millioner*, att *utgå under 5 år från och med år 1892 med 1,500,000 kronor om året.*

*Anslag till
understöd-
jande af en-
skilda jern-
vägs lägg-
ningar.*

(Forts.)

Herr vice talmannen: En talare på kalmarbänken började sitt anförande med att citera det gamla kända uttrycket: svenskarne äro en trög nation, full af hetsigheter. Jag tror, att han har fullkomligt rätt i den satsen, men jag tror också, att man främjar hetsigheterna, om man söker att under vissa tider återhålla jernvägsbyggandet och derigenom under andra tider forcera det. Om staten, så vidt på staten beror, söker hålla detta jernvägsbyggande inom ungefär lika gränser, tror jag, att man handlar klokt i det hänseendet. Jag ber att få erinra, att under perioden 1872—1876 anslogs till denna fond 10 millioner kronor, och under perioden 1877—1881 samma belopp eller 10 millioner kronor. Under denna tid var det stadgadt, att lånebelopp kunde erhållas intill $\frac{2}{3}$ af kostnadsförslaget. Således skulle med detta belopp, i fall medgifvandet till fullo begagnats, jernvägar kunnat byggas för ungefär 15 millioner.

Under de följande perioderna 1882—1886 och 1887—1891 var anslaget för hvardera perioden 5 millioner, men dessutom var anslaget till särskilda enskilda jernvägar under den förra af dessa perioder 2,345,000 kronor och under den senare 2,068,000 kronor, eller tillsammans under förra perioden 7,345,000 och under senare perioden 7,068,000 kronor, eller, vid det för dessa perioder lemnade medgifvandet af hälften af anläggningskostnaden som lån, 14—15 millioner till jernvägsbyggnader under hvardera af dessa perioder. Nu föreslår utskottet ett sammanlagdt belopp af 7,350,000 eller, under samma förutsättning, till ett anläggningsvärde af 14,700,000. Det synes mig omöjligt att, om man granskar de framställningar, som blifvit gjorda om koncession och finner dem sammanlagdt uppgå till ganska höga belopp, att nu sätta fonden lägre än de förut voro. Just dessa framställningar visa på, att viktiga jernvägsanläggningar ännu icke äro utförda, men komma att under den närmaste framtiden utföras. Att minska beloppet vore oklokt, och att höja beloppet kan ej heller tillrädas. Jag tror därför, att det bästa är, att ifrågavarande anslag utgår med samma belopp under nästa 5-års period som under de senaste.

Den ärade talaren anförde mot utskottet, att utskottet på 11:te sidan uttalat:

»Att staten bör medelst lån befrämja anläggandet af enskilda jernvägar har utskottet ansett vara genom 1871, 1876, 1881 och 1886 års Riksdagars beslut så erkänt, att någon utredning i detta hänseende icke lärers nu erfordras.»

Han anmärkte dervid, att detta uttryck icke kan vara *ad infinitum* giltigt. Utskottet har tydligen sagt *icke lärers nu erfordras*, och jag tror icke, att utskottet bör, när det behandlar dessa frågor, gå längre in i framtiden än perioden afser.

Vidare nämnde den ärade talaren, att många af dessa jernvägar — jag tror det var 66 — gifva mindre än fyra och en half procent, och af dessa 66 var det 46, som icke lemnade tre procent. Jag tror, att staten, när den lemnar dessa anslag, endast bör hafva ett mål för ögonen, och det är att se till, att villkoren äro sådana, att statens risk är reducerad till så små proportioner som möjligt och öfverlemua resten åt den enskildes omtänksamhet. Jag ber äfven att få

fästa uppmärksamheten på, att de, som teckna penningar för enskilda jernvägsföretag, ofta icke beräkna någon annan vinst af teckningen än den indirekta fördelen, att de anse, att det för deras rörelse och näring är af ovilkorlig nödvändighet att offra detta belopp för att kunna deltaga i konkurrensen med andra lyckligare lottade, och att de genom den indirekta fördelen anse sig vara betäckta för det tillskott de gjort, äfven om de icke få någon ränta på penningarne åtminstone under den första tiden. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på detta förhållande, som ofta framhålles. En del har fått den oerhörda förmånen af jernvägsförbindelse för intet. Andra trakter, som deltaga med dessa i konkurrensen, måste underkasta sig stora uppoffringar, och de måste se till, om icke deras indirekta vinst är sådan, att den väl svarar mot de uppoffringar de göra.

Anslag till understöd-jande af enskilda jernvägsanläggningar.
(Forts.)

I afseende på den ärade talarens anmärkning, att något måste finnas kvar, när det gäller att häfda vårt lands sjelfständighet, får jag härmed förklara min åsigt vara, att man icke kan bygga landets sjelfständighet på någon bättre grund än landets utveckling. Är den sund och god, tror jag för visso, att vi stå på den bästa grunden.

Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr Kajerdt: Jag skall fatta mig mycket kort. Jag ber endast att i 3:ne punkter få försvara hvad jag sagt och icke blifva beskyld för hvad de ärade talare, som upptagit mitt anförande, velat påbörda mig. Jag har för det första icke klandrat de kontrollerande villkor, som utskottet uppställt. Jag har endast uttalat önskvärheten af, att en blifvande bana bygges så, att den verkligen medför ökad trafik åt en redan befintlig bana och icke med den konkurrerar.

Jag har för det andra icke, såsom en talare på smålandsbänken velat påbörda mig, förnekat jernvägarnes nytta. Jag har tvärt om sagt, att jag lika väl som någon annan erkänner den ofantligt stora nyttan af jernvägar, ehuru den, liksom allt annat relativt godt, kan öfverskattas och köpas för dyrt.

Jag har för det tredje alldeles icke varit okunnig om — och jag har icke heller sagt det — att de jernvägar, som icke lemnade $4\frac{1}{2}$ procent nettobehållning, icke kunde honorera sina ränteförbindelser till staten, ty jag vet, att det icke är mer än högst halfva beloppet af byggnadskostnaderna, för hvilka staten gifvit lån. Jag har endast räknat upp vissa räntekategorier och dervid börjat med den, som icke hinner det räntebelopp, hvilket antagligen vid banans byggande var afsedt att skola hinnas; men i de följande räntesiffrorna, 2 procent o. s. v., torde mitt påstående icke kunna jäfvas. För öfrigt, att kommuner och enskilda personer lagt ned penningar i jernvägsföretag, vet jag allt för väl. Jag är sjelf egare till ett tjugotal aktier i en mindre god jernväg.

När det slutligen mot mig anförts, att landets försvar befordras genom en sund utveckling af kommunikationerna, är det en sak, hvarom jag naturligtvis icke är okunnig, ehuru detta blir endast en indirekt befordran af försvaret. Sedan blir det en särskild fråga, huru långt denna utveckling bör sträckas för att kallas »sund», ty

*Anslag till understöd-
jande af en-
skilda jern-
vägsanlägg-
ningar.* att jernvägar kunna byggas till den mängd och med så ringa berättigande, att utvecklingen icke blir sund, torde få anses sant.

(Forts.)

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande den nu föredragna punkten yrkats: dels att utskottets deri gjorda hemställan skulle bifallas, dels, af herr *Spånberg*, att samma hemställan skulle bifallas med den ändring, att de i första stycket förekommande sifbertalen 5,000,000 och 1,000,000 utbyttes, det förra mot 7,500,000 och det senare mot 1,500,000, dels ock att punkten skulle visas åter till utskottet.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Spånberg* begärde votering, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition dervid antagits återremiss, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 2 af sitt utlåtande n:o 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas punkten åter till utskottet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—98;

Nej—11.

Punkterna 3 och 4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Ifrågasatt
införande af
en frilagers-
institution.*

Föredrogs å nyo bevillningsutskottets den 11 och 13 i denna månad bordlagda betänkande n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om dels framläggande af förslag till inrättande af en frilagersinstitution, dels ock utredning af frågan om inrättande af en svensk frihamn vid Öresund.

Herr Reuterswärd: Då kammaren först i dag fått sig tilldelad den motiverade reservation, som af mig m. fl. inom bevillnings-

utskottet blifvit afgifven, är det ju temligen naturligt, att icke någon af herrarne kunnat under pågående plenum taga reda på hvad denna reservation innehåller. Jag ber därför få nämna, att den innehåller ett afslag på utskottets framställning, att Riksdagen skulle till Kongl. Maj:t aflåta en underdånig skrifvelse med begäran om utredning och derefter framlägga för nästkommande Riksdag förslag till förordning angående s. k. allmänt frilager m. m. Redan år 1882 beslöt Kongl. Maj:t, med anledning af underdånig framställan från städerna Göteborg och Malmö, att för frågans utredning tillsätta en komité, som icke allenast afgaf ett omfattande betänkande, utan äfven uppgjorde förslag till stadgar och förordningar angående denna sak. År 1886 afgaf Kongl. Maj:t, på grund af komiténs betänkande, nådig proposition till Riksdagen i ämnet, med bifogande af komiténs förslag. Denna fråga blef likväl af Riksdagen afslagen.

Det torde tillåtas mig att få återropa åtskilligt af hvad som är sagdt i vår reservation, då herrarne icke varit i tillfälle att taga del af densamma.

Först och främst anse reservanterna, att det vore olämpligt att Riksdagen, innan institutionen i fråga ens finnes till, skrifver till Kongl. Maj:t och begär ytterligare utredning och förslag, då frågan så nyligen varit före och man ännu icke har visshet om, att en sådan institution kan komma till stånd; ty ännu är icke något bolag bildadt eller något steg taget från kommunernas sida för att bringa detta företag till stånd, hvadan det är antagligt att det blir här på samma sätt som t. ex. i Kristiania, der det sedan år 1886 finnes lagar och förordningar rörande en sådan institution som den nu föreslagna, men själfva institutionen finnes i närvarande stund icke till. Reservanterna hafva således ansett det vara öfverflödigt att å nyo besvara Kongl. Maj:t, som må hända skulle finna sig föranlåten att å nyo tillsätta en komité och derigenom tillskynda statsverket onödiga utgifter, föranledda af en enskild motionärs framställan. Då, såsom sagdt är, Kongl. Maj:ts proposition år 1886 icke vann Riksdagens bifall, och då icke några nya skäl tillkommit, föreställer jag mig, att Riksdagen icke vill taga initiativ i denna fråga. Hvad betyder det dessutom, att Riksdagen tager initiativet i en så omfattande fråga som denna? Jo, det betyder, mine herrar, att Riksdagen liksom gifvit på hand, att denna institution är af behofvet framkallad och förtjent af understöd af statsmedel, ehuru man visserligen nu säger, att den skall åstadkommas utan kostnad för statsverket. Det är visserligen till en början icke fråga om annat än frilagersrätt, men om frilagret skall hafva den betydelse, som dermed afses, är det alldeles klart, att med frilager måste följa anläggande af frihamn. Att inrättandet af en frihamn icke är någon småsak, det finna vi genom inhemtade upplysningar från Köpenhamn, der det i flera år funnits frilager och en frihamn som nu är under byggnad. Frilagersinstitutionen der är beräknad att kosta minst 4 millioner kronor och frihamnen beräknas komma att kosta 8 millioner kronor, men sannolikt stannar det icke vid dessa belopp. I Hamburg, der dessa institutioner äro fullt utförda, hafva de medfört en kostnad på omkring 150 millioner mark. Herrarne finna följaktligen, att det är en ganska stor affär,

*Ifrågasatt
införande af
en frilagers-
institution.
(Forts.)*

Ifrågasatt som här är i fråga och som sannolikt ej kan komma till stånd utan
införande af statens medverkan.
en frilagers-
institution.

(Forts.)

Det är dessutom herrarne bekant, att här redan finnes nederlagsrätt, kreditupplag, transitorätt och transitoupplag, och så utvecklade, som alla dessa institutioner äro i vårt land, kan jag, för min del, icke finna annat än att detta är fullt tillräckligt, till dess det visat sig, att det möter svårigheter för oss att få importera i ännu större utsträckning än hittills egt rum. Det är alldeles gifvet, att genom dessa frihamnar och frilager kommer att införas till landet en massa af sådana manufakturvaror, som skola ligga på frilager, antingen för att under hand säljas eller också om- och bearbetas för export eller sannolikast försäljas inom landet till skada för vår industri. Meningen är, med ett ord, att man genom detta frilager får inom detsamma sköta sig fullkomligt oberoende af all kontroll, som ifrågakommer endast då varorna in- och utföras från frilagret. Man eger rättighet att göra hvilka förvandlingar med dessa varor som helst, taga bort emballaget och portionera ut varorna efter behag. En mängd varor kunna icke vid import, utan att skadas, fränskiljas sitt emballage, men i försäljning på stället och i minut låter det sig väl verkställas. För att visa betydelsen af detta emballage ber jag få hänvisa till ett yttrande, som földes vid 1886 års riksdag, att detsamma går ända till 43 procent af tullens värde, som således statskassan på denna väg skulle beröfvas. Jag hemställer därför, om det kan vara skäl, att, för att gynna vissa orter och ett fåtal affärsmän, göra detta på statens och andra importörers bekostnad.

Det upplystes vidare under den diskussion, som då egde rum, att omkring 40 af vårt lands öfriga städer skulle absolut hafva skada af detta frilager. Visserligen säger utskottet, att man i skrifvelsen till Kongl. Maj:t skulle uttryckligen frambålla, att statsverket icke skulle få vidkännas några kostnader af ifrågavarande institution. Dettå är nog godt och väl och låter mycket bra, men jag vill dock påstå, dels att utan kostnader kan man icke verkställa en ytterligare utredning och dels att till följd af en mängd ökade göromål blir en ökad tjänstepersonal nödvändig, hvars pensionering faller på staten. Dessutom föreställer jag mig, att den mångfald af expeditioner, som komma att förefinnas, ända från frilagret upp till generaltullstyrelsen, skall medföra vidlyftiga räkenskaper, hvilka, huru de än komma att ordnas, helt säkert icke komma att aflöpa utan kostnader för staten. De indirekta olägenheter, som kunna uppstå derigenom, att Riksdagen tager denna fråga om hand, skola säkerligen icke utblifva. Huru ifrig man än må vara för den föreslagna institutionen, betvivlar jag dock, att man skall kunna hopsamla det nödvändiga kapitalet, som erfordras för att få ett frilager till stånd. Det kan dessutom vara fara värdt att utländska småkolonier på detta sätt bildas här i landet, ty ingenting hindrar att använda utländska arbetare till dessa frilager. Hvilka förvecklingar, som deraf kunna blifva en följd, lemnar jag derhän, men jag tror icke, att det är någonting att sträfva efter.

Med anledning af de skäl, som jag nu i korthet åberopat, an-

håller jag om afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

*Ifrågasatt
införande af
en frilagers-
institution.
(Forts.)*

Friherre Barnekow: Såsom det är kammaren väl bekant äro vi 10 ledamöter från Första Kammaren uti bevillningsutskottet, och då reservationen undertecknats af 5 utaf dessa ledamöter, skulle man deraf kunna draga den slutsatsen, att de 5 andra skulle vara med om förslaget. Bland dessa 5 är jag en och skall därför be att få yttra några ord i denna fråga.

Om ett land icke hade några tullar alls, skulle naturligtvis frilagret vara obehöfligt, ty då arbetade man utan afseende på dessa tullar. Men därför att tullar finnas kan en frilagersinstitution vara nödvändig. Om man nu tänker sig, att Sverige är ett protektionistiskt land och tyckes mer och mer gå i den riktningen, är det gifvet, att protektionisterna i allmänhet afse att skydda industrien, och derom vill äfven jag vara med. Men det finnes andra näringar i landet, såsom t. ex. handel och sjöfart, och, mine herrar, det är ganska svårt att med ett utbildadt protektionistiskt system skydda båda dessa näringar. Jag vet väl, att frihandlarnes åsikter gå ut derpå, att man skall skydda handeln på näringarnes bekostnad, ty de säga, att den näring, som icke kan bära sig, må gå under; och derigenom skyddas handel och sjöfart före industrien. Men om jag är protektionist och vill skydda våra näringar, bör jag likväl se till, att jag icke gör det för svårt för handeln och sjöfarten. Jag tror därför, att vi, genom införande af frilager, skulle kunna gå handeln till mötes utan att därför skada industrien. Jag vill icke bestrida, att icke någon skada deraf skulle uppkomma, men jag tror icke, att den kan vara så betydlig, som man velat påstå.

Den föregående talaren sade visserligen, att man icke bör vara med om förslaget, emedan 1886 års Riksdag afslagit detsamma och några nya omständigheter icke tillkommit, som gjort att detta förslag bör å nyo upptagas. Det är visserligen sant, att vid 1886 års riksdag föll detta förslag, men om en sådan skrifvelse som denna kommer till stånd, så måste man tänka sig, att det icke är någon enskild person, som framställer en begäran i det hänseendet. Man säger, att det är svårt att framställa en begäran nu, då frågan så nyligen fallit. Men om Riksdagen tager hand om denna fråga, kunde man säga, att det är Riksdagen, som har intresse af sådan begäran.

Samme talare sade också, att det är klart, att staten får vidkännas kostnader för den ifrågavarande institutionen. Skrifvelsen skulle likväl innebära, att staten icke skulle få vidkännas några kostnader, utan dessa skulle drabba de enskilde.

Hvad är då egentligen ett frilager? Jag har, för min del, uppfattat ett frilager så, att det skulle vara en liten del af landet, som vore likställd med utlandet, d. v. s. jag har flyttat en del af utlandet till vårt land. Hvarför vill jag då göra detta? Jo, därför att personer, som hafva frilager, skola kunna importera från frilagret och äfven derifrån exportera varor, som på ett eller annat sätt förädlats. Med ett ord, den underlättar den svårlösta frågan om erhållande af restitution.

*Ifrågasatt
införande af
en frilagers-
institution.*
(Forts.)

Frilagrets ändamål är, att personer skola kunna taga in utländska varor, arbeta dessa tillsammans med svenska varor och exportera dem. Det är icke någon konst att stifta lagar angående införseltull, om denna endast afser den inhemska produktionen och de inhemska industrierna, men det är mycket svårare, i synnerhet nu än för 30 à 40 år sedan, att lagstifta emot utlandet. Nu är det icke nog med att arbeta på den inhemska produktionen, utan man måste äfven försöka att uppträda i täflan med utlandet. Det gäller då för Sverige att kunna taga billiga varor utifrån, förädla dessa och sedan exportera dem på utlandet. Man säger vidare, att det skulle vara lätt, att, om frilagersinstitutionen komme till stånd, lurendreja in varor i landet. Jag tror icke, att erfarenheten visat detta. Vi hafva ju redan länge haft ett slags frilager i Karlshamn. Der försiggår en icke obetydlig spritförädling, men icke kan man säga, att denna handtering gjort något intrång på bränvinstillverkningen i landet, lika litet som man kan påstå, att någon insmuggling af bränvin egt rum från detta frilager.

Man har vidare sagt, att det skulle vara tillräckligt med den nederlagsrätt, som redan finnes här i landet och att därför frilager vore obchöfligt. Men hvad är då skilnaden emellan ett frilager och ett nederlag? På nederlaget får jag icke behandla varorna såsom jag för godt finner, och jag har icke tillträde dit när som helst. Ligga varorna åter på frilager, får jag ompacka dem och skicka ut dem i små partier. Jag kan dessutom, efter denna ompackning, importera af dessa varor huru mycket jag önskar, om jag endast borttager emballaget. Detta är ju ganska bekvämt. Nu har man sagt, att tullinkomsterna skulle minskas genom borttagandet af detta emballage, men den saken kan ju hjälpas genom att höja tullarne. Afsigten med tullarne är ju icke att emballaget skall betalas, utan man har för bekvämlighet vid tullbehandlingen låtit äfven detta draga samma tull som varan.

Det hufvudsakligaste skälet, hvarför jag vill vara med om frilager är, att jag tror denna institution vara nyttig. Vi, som hålla på det protektionistiska systemet, måste gå äfven andras intresse till mötes. Dessa andra intressen, som jag här afser, äro: handel och sjöfart. Det är under närvarande förhållanden svårt att bereda båda dessa näringar tillfälle till skydd. Men jag vill just därför, då tillfälle dertill beredes, begagna mig af detsamma.

Vidare kan jag icke inse, att någon fara förefinnes uti införande af frilager, då man särskildt föreskrifver, att staten icke skall få vidkännas några kostnader därför. Om enskilde vilja uppföra penningar för att derigenom kunna förtjena något, böra de väl dertill ega rättighet.

Af de skäl, som jag här anfört, har jag biträdt utskottets förslag, hvartill jag således får yrka bifall.

Herr Almström: Den första ärade talaren har redan fäst uppmärksamheten derpå, att den fråga, hvarom nu är tal, för ej länge sedan varit föremål för utredning af en af Kongl. Maj:t nedsatt komité. I likhet med honom anser jag, att inga skäl föreligga för en

återupprepad dyrbar och besvärlig utredning. Jag anser dessutom att, då motion framburits i en fråga såsom denna, motionären bort grunda sitt förslag på af kommun eller konsortium af enskilda personer uttalad önskan att efter viss angifven plan få åvägbringa den anläggning, hvarom fråga är. Detta har emellertid icke skett. Endast den omständigheten att han så ej gjort skulle utgöra ett tillräckligt skäl för mig att yrka afslag på motionen, men dertill komma andra, enligt min tanke, ännu viktigare skäl.

*Ifrågasatt
införande af
en frilagers-
institution.
(Forts.)*

Det har blifvit sagdt, att man, genom inrättande af frilager på denna sidan Öresund, skulle kunna upptaga konkurrensen med den danska handeln och derigenom bereda den svenske köpmannen nämnvärda fördelar. Jag ber få föra kammaren till minnes skilnaden emellan de rättigheter, som redan äro handeln medgifna genom nederlagsrätten, och dem som skulle beredas genom frilager. Enligt nu gällande nederlagsrätt hafva köpmännen rättighet att på nederlag upplägga varor för den billiga afgiften af årligen 1 procent utaf tullafgiften. Varorna få ligga der under en tid af ända till 5 år. Köpmannen eger vidare rättighet att vidtaga de för varornas vårdande nödiga omfyllningar och ompackningar och att taga prof utaf dem i lämpliga kvantiteter. Han kan emot erläggande af tullafgiften utföra dem till försäljning inom landet eller utan någon afgift exportera dem. Han får dock icke sönderdela de kollyenheter, som till nederlaget inkommit, utan måste utföra dem oförändrade. Frilagret skulle utöfver hvad nederlagsrätten medgifver endast tillföra honom rättigheter att sönderdela dessa kollies i smärre delar. Jag hemställer, huru vida denna omständighet skall kunna anses medföra någon nämnvärd fördel för den större handeln, huru vida rättigheter att i småpartier få t. ex. sönderdela en kaffebal eller i smärre lådor få ompacka ett sockerfat kan på dess bedrifvande ha något inflytande.

Hvarje reel köpman som drifver affärer med kolonialvaror o. d., måste ju ha eget magasin, och sönderdelandet af de större varupackorna bör väl försiggå der. Den lilla fördel, som möjligen skulle erhållas genom sönderdelning af kollies, komme dessutom att uppvägas af de ökade kostnader, som den köpman, hvilken komme att begagna sig af frilagret, finge vidkännas.

Helt annorlunda skulle deremot frilagret ställa sig för dem, som handla med manufaktur- och modevaror, lyxartiklar, viner och spirituosa; för dem skulle det bli till påtaglig fördel att i behagliga småkvantiteter få sönderdela och försälja de införda varukollies.

Jag ber kammaren observera hvad som säges på sid. 11 i utskottets betänkande. Det synes deraf, att meningen är icke blott att i frilagret bedrifva engros-affärer, utan äfven att der inrätta en »bon marché», att bedrifva detaljhandel i stor skala. Hvar och en skulle hafva rätt att der köpa huru små kvantiteter som helst, och för att förekomma smuggling skulle alla som utpassera vara skyldiga att underkasta sig kroppsvisitation utan det för tulltjenstemän stadgade ansvar. För att icke vålla obehagligheter vid visitationen skulle fruntimmer vara förbjudna att besöka frilagret. Den som begagnar sig af frilager skulle ega rätt att från emballage skilja och emballagefritt till försäljning inom landet utföra varor. Härigenom skulle en

*Ifrågasatt
införande af
en frilagers-
institution.*
(Forts.)

fördel lemnas honom framför andra, som ej äro i tillfälle att åtnjuta frilagrets förmåner, och staten gå i mistning af en del af tullafgiften på många varor. Förhållandet är nemligen icke, såsom den siste ärade talaren sade, att tullen på emballage tillkommit endast för att underlätta varornas förtullning. Vid sättandet af dessa tullsatser har tarans vikt tagits i betraktande och tullsatserna satts lägre, än de skulle ha bestämts vid netto-förtullning. Så är det redan i den nu gällande tulltaxan, och så är det än vidare tillämpadt i förslaget till ny tulltaxa.

I senaste tullkomité's betänkande angifves äfven på sid. XIII, att, då man på en del artiklar ej kunnat sätta olika tullsatser på finare och gröfre varuslag, bruttoförtullning föreslagits för att å de finare varorna, som ofta draga jämförelsevis mera emballage, åstadkomma högre tull.

Jag anser för min del att, om frilager komme till stånd, det skulle blifva ett upplag för utlandets öfverproduktion, att dit skulle kon-signeras varor, som ej mera å de vanliga marknaderna vore moderna, att det skulle blifva en bakväg för införande af utländska alster, som vi dels sjelfva kunna göra, dels icke behöfva. Det skulle leda till konkurrens med våra yrken och näringar.

Tager jag dertill i betraktande att, om ett sådant upplag inrättades, ett fåtal köpmän på vissa platser inom landet skulle på bekostnad af det stora flertalet köpmän på alla andra handelsplatser erhålla fördelar, som gjorde det möjligt att undersälja konkurrenterna, så synes mig förslaget ännu obilligare. Om man väger fördelarne, det möjligen billigare pris, för hvilket en ringa del af allmänheten skulle få vissa varor, mot de stora olägenheter, som skulle drabba yrkes-idkarne och flertalet köpmän, samt den minskning i tullinkomster, som staten finge vidkännas, synes det mig ej finnas skäl att bifalla motionen.

Man har sagt, och det har här af den siste ärade talaren åter-upprepats, att vi skulle genom en frihamnsanläggning befrämja vår sjöfart. Skulle den stora handeln få fördelar af frilagret och varor, som skrymma eller väga mycket, komma att i stor mängd reexport-teras, så kunde visserligen fördelar beredas sjöfarten, men jag hem-ställer, huru vida det är antagligt att, om ett frilager med eller utan frihamn komme till stånd på denna sidan Öresund, de svenska affärs-män, som der sloge sig ned, skulle kunna täfla på marknaden med sina kapitalstarkare konkurrenter på den andra sidan Öresund, hvilka dessutom redan i denna fått stort öfvertag. Jag tror det icke.

Utskottet har vidare sagt, och den siste talaren upprepat, att genom frilagret ett lämpligt tillfälle bereddes att bearbeta varor, som införts såsom halffabrikat, och att tullfritt intaga tullpligtiga råvaror och bearbeta dem för export, och har härpå lemnat exempel. För min del tror jag, att en tillverkning nog skulle uppstå för bearbet-ning af en del halffabrikat och råvaror, på hvilka tullsatserna ej stå i fullkomligt afvägdt förhållande till tullen på den färdiga varan, men ej för export utan för införsel i landet, och hvad angår de ar-tiklar, som utskottet anför böra kunna tillverkas för export, är det väl möjligt, att en del skulle kunna billigare bearbetas inom än utom

frilagersområdet, men säkerligen icke så billigt som i de stora produktionsorterna och således icke till pris, som tåla konkurrensen på världsmarknaden.

På grund af hvad jag sålunda anfört, yrkar jag afslag å betänkandet.

*Ifrågasatt
införande af
en frilagers-
institution.
(Forts.)*

Herr Bennich: Denna fråga har, såsom redan erinrats, blifvit behandlad vid ett föregående tillfälle, vid 1886 års riksdag, då Första Kammaren antog Kongl. Maj:ts förslag till inrättande af frilager, men Andra Kammaren afslog detsamma. Hvarför det då afslogs har utskottet antydtt i betänkandet, då utskottet säger, att man då ännu icke var fullt förtrogen med frilagersinstitutionen. Man bör emellertid nu mera hafva kommit till klarare insigt om betydelsen af institutionen, och särskildt borde detta inses af en hvar, som med uppmärksamhet följt den utveckling af frilagersinstitutionen, som i vårt grannland Danmark så starkt pågått. Jag skulle förstå de herrar, som opponera sig häremot, om de icke drefve den satsen af gammalt, att vi skola bevara »Sverige åt svenskarne» och att »pengarne böra stanna inom landet», men när man drifver dessa satser och frilagersinstitutionen just går ut på att bereda oss sådana fördelar, hvilka Danmark nu tillgodogör sig både inom eget område och såsom afsättningsort för Sverige, då vet jag icke hvad som kommit i vägen för tillämpning af den vackra satsen »Sverige åt svenskarne». Jag kan icke heller förstå — när det är påtaglig fördel för industriidkarne att få upplägga sina varor på frilager och sådan fördel beredes dem inom landet, delvis för försäljning i utlandet — hvarför icke den fördel, den besparade utgift, som derigenom beredes dem, skall få räknas vårt land till godo, då pengarne för dessa anordningar stanna inom landet. För närvarande gå de till Danmarks frilager. Det står öppet för hvarje svensk köpman att vända sig dit, men handelsvinsten stannar i Köpenhamn. Jag är icke missundsam mot våra grannar danskarne; tvärt om ser jag med nöje, att de varit så kloka att tillgodogöra sig fördelarne af frilagersinstitutionen, men jag anser att äfven vi böra vara så vakna, att vi tillgodogöra oss dessa fördelar.

Det är icke nog att hafva nederlags- och transitoupplagsrätt, såsom den förste ärade talaren förmenade. Jag förnekar visst icke, att dessa inrättningar hvar för sig erbjuda mycket beaktansvärda förmåner, men i dem brister dock just det, som frilager erbjuder, och mig synes, att vi böra göra allt hvad som *kan* göras för att fylla denna brist.

Man har väl försökt att skrämma kammaren med föregifvandet att frilagren icke komme att anlitas för annat än införsel af manufaktur-, lyx- och öfverflödsvaror, men, mine herrar, icke blir denna införsel mindre därför att den eger rum från Danmarks frilager, hvilka för öfrigt omfatta betydliga kvantiteter af de *stora* handelsartiklarne. Icke heller lär man med fog kunna påstå att lyxen stigit i Danmark mera än här. Då vi från danska frilagret hemta klädningstyger, spetsar och dylikt, i stället för att hafva dem på eget frilager, gå vi allenast öfver än efter vatten.

Man påstår vidare, att frilagersinstitutionen skulle gynna vissa orter

*Ifrågasatt
införande af
en frilagers-
institution.*

(Forts.)

och visse affärsmän till skada för andra; men jag tillåter mig erinra, att, enligt förslaget, sådant det framställdes 1886, det skulle tillåtas att inrätta frilager i hvarenda stapelstad, som ville underkasta sig de kostnader, hvilka äro förenade med institutionen. Således är det icke endast några vissa platser, som skulle få rätten till frilager sig tillagd såsom ett privilegium, ehuru jag medgifver att endast större handelscentra antagligen kunna tillgodogöra sig de direkta fördelarne deraf. Finnas frilager på två eller tre platser i Sverige, så är det visserligen sant, att industriidkarne der kunna hemta andra fördelar deraf än köpmännen på andra orter, men dessa kunna dock från frilagren i Malmö, Göteborg eller Stockholm — ty äfven der skulle väl frilager inrättas — hemta sina varor och få dessa varor befriade från en del af kostnaderna i stället för att, såsom nu, taga varorna från frilagren i Köpenhamn eller Hamburg. Skall man då missunna dem denna minskning i kostnaderna? Bort det!

Vidare säger man, att kostnaderna väl icke till en början komme att träffa tullverket, ty det heter i förslaget, att inrättandet skall ske utan kostnad för statsverket eller tullverket; men — möjligen senare. Vi veta dock, att ett frilager i Karlshamn pågått under många år under tullverkets kontroll, utan att ett enda öre af tullverkets medel dertill utgått, ty kostnaderna hafva frilagrets innehafvare sjelfve fått betala. Jag kan icke heller föreställa mig annat än att hvarken statsverket eller tullverket såsom en del deraf skulle komma att vidkännas någon den allra ringaste kostnad för de nya frilagren. I Danmark har man ansett frilagersinstitutionen så vigtig, att statsverket bekostat hela institutionen och sedan upplåtit den åt affärsmän, men här skulle kommunerna eller associationer af affärsmän uppföra lokaler och bekosta allt.

Men, sade den förste ärade talaren, man har ju icke på förhand trygghet för att så beskaffade anordningar, som här äro i fråga, verkligen komma till stånd, och det vore därför alltför tidigt att i förväg skrifva lagar därför. Huru kan man likväl begära, att besinningsfullt folk skola ordna sig för inrättande af sådana lager, om säkerhet att få tillgodogöra sig fördelarne deraf saknas? Nu vill man i stället, att först skall begäras tillstånd och vidtagas förberedande åtgärder samt lagstiftningen om hvad iakttagas bör komma efteråt.

Ytterligare har samme talare förmenat, att med frilager måste nödvändigt följa frihamn, och med förespegling af många många millioners statsutgift för denna frihamn målat en buse på väggen. Jag hemställer, om dessa saker stå till hvarandra i annat förhållande än nederlag och transitoupplag till frilager? När man fått industriidkarnes ögon öppna för fördelarne af frilager, så vill man, säges det, hafva nya anordningar vidtagna. Jag vill icke bestrida, att det *kan* inträffa, men att det skulle ligga något ondt deri, kan jag icke förstå. Och lika väl som staten, om här medgäfvdes inrättande af frilager, kan förklara, att icke ett öre af kostnaderna skall drabba statsverket, lika väl kan staten fatta ett dylikt beslut, om vi i en framtid ville inrätta frihamn här eller der på våra kuster. Det blir i ena som i andra fallet kommuner eller associationer, som få bära kostnaderna, om staten medgifver anläggningen under förbehåll, att hvarken sta-

tens medel eller dess säkerhet på något sätt äfventyras. Kan väl någon påstå att statens säkerhet äfventyras genom frilager? Nej, icke ett enda exempel på att underslef skett kan anföras från Danmark, der institutionen funnits i många år, eller i Karlshamn, der vi sjelfva hafva en mångårig erfarenhet att åberopa. Allt är ordnadt nog klokt och affärsmässigt, att fullständig kontroll utöfvas vid både in- och utförseln. Vi hafva här hört, att besökande äro underkastade kroppsvisation när de gå ut från lagret, men man har ju icke hört talas om något underslef. Att gifva folk rättighet att på ärligt och hederligt sätt, med klok omtanke sköta sig innebär mindre fara för luredrejeri, än om man pålägger besvärande band, som rättsmedvetandet ogillar.

*Ifrågasatt
införande af
en frilagers-
institution.
(Forts.)*

Vidare, sade den förste talaren, kunna utländingar slå sig ned och inrätta frilager. Ja, utländingar äro så oförsämda, att de komma hit och öppna handel. De kunna förtjena pengar i vårt land. Det är skam af dem att de arbeta och att icke vi få pengarne, men detta blir icke fallet i högre grad med frilagersinstitutionen än annan kommers. Är det måhända meningen att alldeles behålla »Sverige för Svenskarne» på det sätt, att utländingar icke få komma hit och drifva affärer? Jag tror att vi här haft utländingar, som gjort oss stora tjänster och föregått oss med goda exempel.

Jag må gerna medgifva, att den ifrågavarande institutionen icke är af någon utomordentligt brinnande angelägenhet påkallad; men att den kan och i längden måste medföra fördelar för vårt land, lika väl som den medfört dylika för andra länder, hvilka underkastat sig kostnader och möda innan de fått den i ordning, derom är jag öfvertygad. Frågade vi vårt grannland om det ville afstå från de fördelar frilagersinstitutionen medför, skulle vi ovilkorligen få ett bleklagdt nej. Men vi, vi skola skjuta från oss alla fördelar, som kunna hemtas af en lofflig konkurrens. Man vill skydda Sveriges industri, säger man, ja, det är en vacker uppgift. Jag är och har alltid varit med derom och ser med glädje att den florerar, men hvarför icke då gifva den de fördelar, frilagersinstitutionen erbjuder? Hvarför skola icke svenske industriidkare få lägga på frilager sina råvaror, för hvilka de eljest måste i förväg betala tull, och sälja de bearbetade varorna med större fördel och vinst än om de skola förtulla råvarorna och sedan bearbeta dem för försäljning? Frilager medför den stora fördel för industriidkarne att de arbeta under billigare förhållanden på frilager när tullen först betalas då varorna gå såsom fabrikat ut i marknaden, än när tullen betalas för råvaran och varan sedan efter längre eller kortare tid bringas i marknaden. Hvad som synnerligen betungar svenske industriidkare vid tillverkning för export är restitutionsfrågan vid inveckladt industriellt arbete, dervid svenska och utländska materialier ingå. Att i sådana fall rättvist afväga restitutionsbeloppet är naturligtvis ytterligt svårt. Det blir till nackdel antingen för statsverket eller för industriidkarne; men det blir icke till nackdel hvarken för statsverket eller för industriidkaren, om bearbetningen sker inom frilagret. Till frilagersinstitutionen hör, att icke blott utländska varor utan äfven inhemska mer eller mindre bearbetade varor kunna å frilagret intagas. När dessa varor seder-

Ifrågasatt införande af en frilagersinstitution. mera i förädladt skick föras från frilagret in i landet, betalas tull för dem, såsom vore de helt och hållet utländska varor. Staten kan derpå endast vinna, men aldrig förlora.

(Forts.)

Slutligen har det också sagts, att det kunde blifva fördelaktigt att å frilagret plocka sönder några införda artiklar och sedermera derifrån införa delarne hvar för sig, om de draga lägre tull än varan i dess helhet. Runstyckeräkningen kan komma under fund med mycket, men att tro det handeln och industrien skulle kunna lefva på dylikt fnask, det är dunster, bara dunster.

Det kunde visserligen vara mera att säga härom, men det anförda må vara nog. För min del anser jag det gifvet, att Första Kammaren nu som för fem år sedan omfattar tillfället att understödja frågan om frilagers inrättande och icke till följd af kammarens förändrade sammansättning förledes att tro att den handlar i protektionistiskt intresse om den afslår frågan.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Smith: Då det på grund af diskussionen i kammaren synes mig som om denna fråga skulle utgöra en tvistefråga mellan protektionister och frihandlare, ber jag att få, för att visa att så ej bör vara förhållandet, meddela några upplysningar rörande den frilagersinstitution, som redan åtskilliga år funnits här i landet, nemligen fabriken för rening af råbrännvin i Karlshamn. Denna fabrik erhöll frilagersrätt år 1885, och under de tre åren 1886—1888 betalade affären, i aflöningar 1,286,168 kronor, i frakter 1,831,904 kronor 34 öre, i hamnumgälder 46,896 kronor 84 öre, i fyr- och båkaafgifter 52,750 kronor 5 öre, i lotspenningar 8,686 kronor, i förseglingspenningar 10,490 kronor 68 öre, i ursprungsbevisafgifter 2,536 kronor 53 öre, i konsulatsafgifter 4,288 kronor, i sjömanshusafgifter 4,459 kronor 39 öre, i kommunalskatter 47,611 kronor 17 öre, i postporton 4,561 kronor 65 öre och i telegrafporton 15,879 kronor 16 öre eller sålunda sammanlagdt under loppet af tre år 3,316,231 kronor 81 öre. Detta är den enda affär i Sverige, som åtnjuter frilagersrätt, och jag hemställer till herrarne, om någon kan tro, att Sverige haft skada af densamma. Jag tror det icke. Och jag vill säga, att trots de olyckor, som på senare tider drabbat den, affären icke hvilat på sådana lerfötter, som man har hört äfven här i kammaren uppgifvas. Den har stått och står ännu och är nu till och med större än någonsin. Detta synes mig bevisa, att liknande institutioner skulle kunna komma till stånd icke blott i denna enda branch utan i en mängd andra, om deras uppkomst underlättades genom goda lagbestämmelser.

Som bevis på hvilken storartad uppblomstring ett frilager kan medföra ber jag att få nämna, att när Hamburg upphörde att vara frihamn och blott en liten ö utanför staden (Steinwerder) fick behålla frihamnsrätten, värdet af marken på ön steg så oerhördt till följd af denna rätt, att en temligen obetydlig fabrik derstädes, som förut knappt varit värd 500,000 mark, efteråt såldes för öfver sju millioner mark. Ön har sålunda derigenom, att den är Tysklands enda frihamnsområde fått ett så stort värde, att jorden der knappast kan betalas med penningar. Tror någon, att om icke frihamnsinstitutionen

hvilade på en solid grundval, man skulle på en sådan affärsplats som Hamburg, i dylik grad öfverbetala marken på frihamnsområdet?

*Ifrågasatt
införande af
en frilagers-
institution.
(Forts.)*

Här har blifvit sagdt, att upprättandet af frilager skulle medföra så stora kostnader, men hvem skulle dessa kostnader drabba? Icke blefve det svenska staten, ty den komme icke att för ändamålet betala ett enda öre. De millioner, inrättandet af frilager i Karlshamn kostat, har bolaget fått betala, staten har icke därför haft någon som helst utgift. Icke heller har staten betalt ett öre till de tjenstemän, som äro anställda för bevakningen, utan dem har frilagret fått aflöna med 30 till 40 tusen kronor. På samma sätt skulle alla, som ville begagna sig af frilagersrätt, få betala kostnaderna därför.

Viljen I, mine herrar, bevara åt Sverige affärsförtjenster och sjöfart, då är det nödvändigt, att I öppnen möjlighet för industriidkare att kunna existera och konkurrera med andra länder. Ett medel här till utgöra frilagren. Se på exemplet från Danmark! Genast som lagen om frihamn i Köpenhamn antagits af Riksdagen, sanktionerade regeringen beslutet, så att detsamma var lag redan följande dag. Så vigtig ansågs frågan i Danmark, och dess utgång helsades i hela landet med jubel; der insåg man, att institutionen möjliggjorde ett uppsving på alla områden till Danmarks nytta och — vår skada. Är det herrarnes mening att göra Danmark stort på vår bekostnad, ja då bören I afslå det föreliggande förslaget, men viljen I ej detta, viljen I göra det möjligt för oss här i landet att för framtiden idka goda och naturliga rörelser, så måsten I medgifva affärsverksamheten åtminstone så pass mycken frihet, att den kan uträtta någonting. Läggen gerna på tullar, om I så behagen, men så länge det här finnes intelligent folk, som kunna och vilja taga sig före att förädla industriens alster, måsten I sätta dem i tillfälle att kunna arbeta, så att vi icke blifva helt och hållet beroende af andra länder. Men detta blifva vi ofelbart, om vi öfverallt afstänga oss från andra. Jag kan ej tänka mig, att det protektionistiska partiet skall vilja göra landet en sådan skada, att det blir omöjligt för industrierna att lefva i vårt land. Ett sådant handlingssätt vore ju allt annat än konsekvent af det parti, som påstått sig företrädesvis vilja »bevara Sverige åt svenskarne».

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Fränckel: Efter den siste talarens anförande skulle man kunna tro, att denna fråga hade mycket stora dimensioner. Jag skall därför taga mig friheten att försöka visa, att de fördelar, som skulle beredas genom inrättande af en frilagersinstitution, äro särdeles små.

Om jag dervid till en början på grund af hvad som anförts i utskottets betänkande försöker se efter på hvad sätt denna fråga vid 1886 års riksdag kom under Riksdagens pröfning, finner jag, att den kongl. propositionen då föranledts af utlåtandet af den komité, som Kongl. Maj:t tillsatt för att afgifva förslag i ämnet, och att Kongl. Maj:t, för att vinna ytterligare stöd för förslaget, deröfver hört general-tullstyrelsen och kommerskollegium. Kongl. Maj:ts förslag antogs visserligen af Första Kammaren, men jag ber att få påpeka, att det antogs der med endast en rösts majoritet. Andra Kammaren deremot

*Ifrågasatt
införande af
en frilagers-
institution.*

(Forts.)

afslög förslaget med, om jag icke missminner mig, 146 röster mot 60. Nu säger utskottet, att utskottet kan antaga, att utgången inom Andra Kammaren berodde derpå, att man ännu icke hunnit der fullt beakta och uppskatta de stora fördelar, som en frilagersinstitution medför. Så vidt jag kan finna, har dock utskottet icke heller nu kunnat påvisa dessa fördelar. Hvad det beträffar, att komiténs förslag omfattats af regeringen och embetsverken, ber jag att få återföra i herrarnes minne, att den regering, som framlade förslaget, var en frihandelsvänlig regering, att en af frihandelspartiets främste män då var chef för generaltullstyrelsen och att en sådan man ännu är president i kommerskollegium. Redan på grund häraf synes det mig vara skäl att med största varsamhet taga emot ett förslag, som så lifligt omfattats på sådant håll; men hvad som ännu mer styrker mig i min åsigt, att här är fråga om ett farligt angrepp på vårt näringslif, är den omständigheten, att bland de fyra reservanterne mot det afstyrkande betänkande, som afgafs af 1886 års bevillningsutskott, befunno sig herrar Bennich, Wærn och Forssell.

Öfvergår jag nu till själfva den föreliggande frågan, så har jag, såsom jag redan nämnt, ej kunnat finna annat än att fördelarne af frilager måste blifva mycket små. Man har visserligen tänkt sig, att en lättnad för handeln skulle uppstå derigenom att man finge göra ompackning af importerade varor på frilagret, hvilket man ju icke får göra på nederlag, men i fråga här om är redan i dag påvisadt, att kostnaderna för inrättande af ett frilager måste blifva så stora i jämförelse med en procent af tullen, som nu erlägges för varor på nederlag, att på grund häraf de ekonomiska fördelarne i detta afseende af ett frilager endast kunna blifva minimala.

Ser jag vidare efter i hvad mån det skulle kunna blifva möjligt för oss att efterhärma utlandets tillvägagående och från frilager åstadkomma reexport af varor, som icke behöft här införas och således icke kostat någon tull, så hemställer jag om det verkligen kan antagas, att, med det läge vårt land har, t. ex. Malmö, som väl i främsta rummet skulle komma i fråga till erhållande af frilager, skulle kunna införa så stora quantiteter af utländska varor, att de skulle kunna med fördel återförsäljas till utlandet. Under diskussionen i frågan vid 1886 års riksdag påvisades tydligt i Andra Kammaren af den nuvarande chefen för generaltullstyrelsen omöjligheten af något sådant. Icke kan väl heller någon tänka sig att det skulle kunna inträffa, att, när köpmän i Stettin, Königsberg, Libau o. s. v. ville skaffa sig kaffe, socker, manufakturvaror o. d., de skulle vända sig till Malmö lilla frilager för att få varorna. Belägenheten af vårt land är nu sådan, att det skulle blifva alldeles omöjligt för oss att drifva några större affärer från frilager. När nu härtill kommer, att vår nuvarande lagstiftning medgifver ganska betydliga lättnader i fråga om så beskaffad in- och utförsel, så vet jag verkligen icke hvart man i detta afseende vill komma, och ställer mig därför afgjordt på deras sida, som yrka afslag. Det förefaller mig ock besynnerligt, om man skulle besvära regeringen med en skrifvelse i en fråga, hvaraf man icke vet om något resultat skall komma till stånd, då den ännu, så att säga, sväfvat i molnen.

Hvad härefter beträffar utskottets betänkande, så har utskottet velat låta påskina, att det här icke gälde handelns utan industriens intresse. Här skulle nemligen vid frilagren kunna uppstå en hel del förädlingsindustrier, som använde råämnen och halffabrikat utan att behöfva erlägga tull för emballaget. Jag hemställer dock till herrarne, huru de frilager skulle se ut, der man kunde anlägga ett flertal fabriker. Utskottet har ej heller vågat säkert antaga, att de skulle komma till stånd, utan har upptäckt en ny industri, som skulle kunna trifvas der: det har sagt, att vi skulle tillverka och exportera bärvin, och detta vore en mycket vigtig fråga?

Hur jag än ser saken, kan jag ej finna annat, än att det är endast på grund af konkurrensen på andra sidan sundet man velat för-
må Riksdagen att väcka till nytt lif en fråga, hvars fördelar äro lika oklara som bevilningsutskottets betänkande.

För öfrigt har utskottet ej blott velat, att Riksdagen skulle i ämnet aflåta en skrivelse till Kongl. Maj:t, utan ock föreslagit, att Riksdagen i denna skrivelse skulle fordra, att ett blifvande förslag skulle uppgöras i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts detaljerade lagförslag till 1886 års Riksdag. Detta oaktadt har utskottet icke med en rad motiverat de många särskilda paragraferna i detta 1886 års lagförslag.

Hela frågan är, så vidt jag kunnat finna, uppblåst och innebär i själfva verket ett försök att kringgå de tullförhållanden, som vi nyss med så mycken möda sökt åstadkomma. När härtill kommer att vi för kort tid sedan fått tullkomiténs betänkande färdigt, som stöder sig på det nu förekommande sättet för importen, och därför tillkämpat åtskilliga tara-bestämmelser i den nu föreslagna tullbestäm-
melsen, hvilka skulle rubbas genom de förändringar i emballaget, som införandet af en frilagersinstitution skulle medföra, synas mig alla skäl tala emot ett bifall till utskottets skrivelseförslag, hvarför jag yrkar afslag derpå.

Friherre Klinckowström: Jag hade verkligen icke ämnat begära ordet i denna fråga, synnerligast efter de enligt min åsigt särdeles sakrika utredningar, som lemnats af föregående talare å reser-
vanternas sida. Men det är så med mig, att när herr Bennich börjar tala i tullfrågor, är det, vare sig jag vill eller ej, alldeles omöjligt för mig att låta bli att begära ordet för att svara honom, och jag går så långt, att jag tror, att om herr Bennich skulle, när jag en gång är död och nedmyllad i jorden, på min graf börja tala i tullfrågor, jag skulle uppstå ur mulden för att svara.

Hvad den föreliggande frågan beträffar, är jag på grund af min kännedom om kammarens åsichter öfvertygad, att herr Bennich genom sitt långa föredrag mera skadat än gagnat den sak han förfäktat, ty när herr Bennich uppträder i en tullfråga, kunna verkligen vi protektionister med skäl säga, att »nu är fan lös», och då får man akta sig. Det förhåller sig verkligen så, att om herr Bennich önskar framgång åt och uppträder för något förslag i tullfrågorna, är detta tillräckligt skäl för alla tullskyddsvänner att votera mot ett sådant förslag.

*Ifrågasatt
införande af
en frilagers-
institution.
(Forts.)*

*Ifragasatt
inforande af
en frilagers-
institution.*

(Forts.)

Den föregående talaren har redan visat, att en frilagersinrättning i Malmö omöjligen skulle kunna täfla med den liknande institution, som finnes i Köpenhamn. Härfor finnas två stora hinder i vägen; det ena, att Danmark, som bekant, är ett frihandelsvänligt land, under det Sverige har tullskydd, och det andra, att Köpenhamn är en så ofantligt mycket större stad än Malmö, har mycket större handelsrelationer och större kapitaltillgång. Jag är därför öfvertygad, att, om vi också mot all förmodan skulle komma derhän att få ett frilager i Malmö, detta endast skulle komma att göra ett stort flasko.

Under sådana förhållanden kan jag med skäl fråga, hvarför herr Bennich ansett sig böra så varmt förorda denna inrättning, han som med sitt goda hufvud och sin sakkännedom måste mycket väl inse omöjligheten för ett frilager i Malmö att konkurrera med det i Köpenhamn. Jo, anledningen är tydligtvis — herr Bennich har visserligen ej sagt mig det, men saken är klar — att det för herrar frihandlare är en principfråga att få frilager till stånd, först i Malmö och sedan i öfriga städer längs hela den svenska kusten. Frihandlarnes bemödande är att så småningom kunna på detta sätt, om jag så får säga, gnaga hål på det protektionistiska system, som gudskelof nu sedan några år blifvit infördt i Sverige, och derför synes det mig, att det skulle vara en stor olycka, om Första Kammaren skulle gifva sitt bifall åt detta försåtliga förslag, hvarmed man icke har något annat syfte än att söka komma åt vårt tullskyddssystem och, om också icke hota dess bestånd, dock i någon mån göra förfång deråt.

Af dessa skäl och på grund af reservanternas enligt min tanke ganska upplysande utredning af frågan, vågar jag varmt förorda, att kammaren måtte afslå bevillningsutskottets hemställan i det nu föredragna betänkandet.

Herr Wallberg, Isak: När man till exempel ingår till Kongl. Maj:t med underdånig ansökning om fastställelse af en bolagsordning eller koncession för en jernvägsanläggning, är det ett bolag eller konsortium, som stå bakom. Jag anser derför, på sätt redan påpekats, att när ett konsortium eller en kommun vill inrätta ett sådant frilager, detta bör föregå, så att underdånig ansökan ställes till Kongl. Maj:t, men detta behöfves icke förr än behovet gjort sig gällande.

Vi veta ju att Norge sedan årtal har frilagersrätt, men aldrig begagnat sig deraf. Den har således varit obehöflig. Jag föreställer mig att, om Riksdagen skulle bifalla detta förslag, följden hos oss blefve densamma. En kommun eller ett konsortium kan hafva nytta deraf men icke industrien, och protektionisterna böra väl bevara sig för denna institution. Frilagret i Karlshamn kan icke fullt jemföras med denna fråga, ty der äro särskilda förhållanden. Der får icke något fabrikat afyttras inom Sveriges landamären. Det har en helt annan natur än denna rörelse. Jag är öfvertygad att, om frilager skulle inrättas här, detta endast blefve till gagn för utlåndingen, som finge hit inkasta öfverflödsvaror och dermed lura »die dummen Schweden». Jag kan således icke komma till annat resultat än att detta vore en för Sverige icke nyttig institution. Det har visserligen sagts att man skulle kunna å frilagret bearbeta halffabrikat och rå-

varor, men detta strider mot att arbetare, åtminstone sådana med kjo-
lar, icke skulle få engageras, emedan man fruktar underslef.

Jag förenar mig i reservationen och yrkar afslag å utskottets
hemställan.

*Ifrågasatt
införande af
en frilagers-
institution.
(Forts.)*

Herr Reuterswärd: Jag begärde ordet för att upplysa den
talare, som yttrade sig efter mig, om den missuppfattning af mitt
anförande, hvartill han gjorde sig skyldig. Jag sade nemligen icke,
att jag eller någon annan kunde fordra, att frilagersinstitutioner
skulle finnas fullt färdiga, innan författningar och bestämmelser
rörande dessa borde utfärdas, utan hvad jag sade var, att det borde
finnas något bolag eller någon kommun, som gjort teckningar för
ändamålet och förbundit sig att, om lagen blefve sådan, att den san-
nolikt med fördel kunde tillämpas, åvägabringa företaget. — Så ville
jag yttra mig, och jag tror äfven att jag gjorde det.

Efter som jag nu har ordet, ber jag att få tillägga något med
anledning af yttranden af föregående talare.

Samme talare som af mig först nämndes yttrade, att här icke
vore fråga om någon skrifvelse med begäran om inrättande af en fri-
hamn eller något annat än blott frilager. Jag ber derfor att få
erinra att för den komité som avslutade sitt arbete 1884 och hvari
talaren satt såsom ordförande, tanken på en frihamn tydligen
hägrade. Komitén yttrar nemligen i sitt betänkande: »Först genom
frihamnsområden vid några af landets förnämsta och för ändamålet
bäst belägna städer blefve, enligt komiterades mening, svenska han-
delsståndets genom ofvan omförmälda underdåniga skrifvelser från
Göteborg och Malmö framställda kraf på institutioner till underlät-
tande af handeln med tullpliktigt gods på utrikes ort på ett fullt
tillfredsställande sätt tillgodosedt.»

Således visar det sig af denna komités betänkande, att den nu
föreslagna åtgärden endast är det första steget; det andra, tänker
man, kommer nog att följa.

Här har också blifvit sagdt, att, när Första Kammaren vid 1886
års riksdag bifallit den kongl. propositionen i samma syfte, det vore
skäl för kammaren att handla konsekvent och äfven bifalla utskottets
hemställan. Men det har också sedan blifvit påpekadt, att frågans
utgång i denna kammare 1886 berodde endast på en röst. Det före-
låg då en kongl. proposition, och i den voteringen deltog sannolikt
regeringens ledamöter, hvilka rörande denna fråga hade en annan
uppfattning än hvad jag föreställer mig nu förefinnes i kammaren.

Herr Smith sade, att, om man tänker sig in i denna fråga, det
är rent utaf oförsvarligt af ett land att icke tillägna sig en så för-
delaktig institution som frilager. Mig veterligen finnes det emeller-
tid icke sådana frilager på mer än två platser, Köpenhamn och Ham-
burg. Om frilager vore någonting så utomordentligt förträffligt, hvar-
för hafva då icke andra länder skaffat sig sådana? Hvarför icke
Frankrike, som ju är ett protektionistiskt land, eller Italien eller
något annat af de större handelsidkande länderna? Att frilager fin-
nes i Hamburg beror på alldeles egendomliga förhållanden för denna
stad. Man kan nemligen säga, att Hamburg ombesörjer en stor del

*Ifrågasatt
införande af
en frilagers-
institution.*

(Forts.)

af hela verldshandeln. Hvad Köpenhamn beträffar, har det väl tro-
ligen skaffat sig sitt frilager för att försöka konkurrera med Ham-
burg. Enligt min öfvertygelse skulle frilagersinstitutionen, om den
infördes här i Sverige, blott gå sin undergång till mötes och den
förtjenar icke, att statsmagterna taga hand om en så problematisk
affär som den är.

Herr Smith nämnde vidare åtskilligt om de fördelar landet skulle
hafva af frilagret i Karlshamn. Jag vill icke bestrida, att etablisse-
mentet i Karlshamn medfört vissa fördelar för åtminstone den ort,
der det är beläget, men nog hafva vi här i Riksdagen haft en hel
del olägenheter deraf. Dessutom är det visst icke sagdt, att det är
synnerligen nödigt att tillegna sig allting som lönar sig. Samme
talare nämnde något om en ö vid Hamburg, der, till följd af att den
blifvit frilagersområde, en fabrik ökats i värde från 500,000 till 7½
millioner mark. Man kan också säga, att Monaco gjort ett stort
uppsving, sedan en spelbank blef inrättad der, men icke är väl detta
ett skäl för Sverige att också skaffa sig en sådan. Allt, som man
kan förtjena pengar på, torde icke för staten vara eftersträfvansvärdt
att få till stånd.

Friherre Barnekow: Under diskussionen har här fäljts ett ytt-
rande, som jag icke kan underlåta att bemöta. Friherre Klinckow-
ström och herr Wallberg hafva båda framställt det påstående, att
frågan om frilager vore en partifråga. Bästa beviset, att den dock
icke är en partifråga, utgör den omständigheten, att förslaget vunnit
majoritet inom det nuvarande bevillningsutskottet.

Friherre Klinckowström sade vidare, att det blott behöfdes, att
herr Bennich uppträdde för en fråga, så skulle hvarje protektionist
veta att rösta deremot. Jag för min del tror icke protektionisterna
om något så dåligt; jag tror att, om de finna herr Bennich uppträda
för något godt ändamål, de äro sjelfständiga nog att följa honom.
För öfrigt, efter som så har uppgifvits, får jag väl anse det möjligt,
att herr Bennichs uppträdande tagit bort några röster från utskottets
förslag, men då torde det väl också å andra sidan vara möjligt, att
friherre Klinckowströms uppträdande tagit några röster från det mot-
satta hållet.

Vill man se alla frågor från protektionistisk partisynpunkt, kom-
mer man kanske slutligen derhän att man stöter sig på allting, som
börjar med ordet »fri», men jag hoppas, att herrarne skola uppmärk-
samma hvad saken verkligen gäller och icke ställa sig hindrande i
vägen för en sansad reform.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Smith: Då en talare uppgifvit, att frilager endast skulle
finnas på två håll, i Hamburg och Köpenhamn, ber jag att få nämna,
att sådana också finnas i åtminstone de båda österrikiska hamnstä-
derna Triest och Fiume.

Hvad Frankrike beträffar, har det en alldeles exceptionel insti-
tution i det sätt, hvarpå nederlagsrätten der är anordnad, hvilket är
orsaken, hvarför Frankrike icke behöfver en så beskaffad inrättning

som frilager. Man får nemligen i Frankrike erlægga tullen på ett så beqvämt sätt, att affärsverksamheten der är lika väl betjent som om frilager finnes.

*Ifrågasatt
införande af
en frilagers-
institution.*

(Forts.)

En talare har sagt, att hela fördelen af ett frilager skulle bestå i att man der kunde ompacka och sonderdela varor i mindre kolliés. Nej, frågan har verkligen en helt annan portée. Ingenstädes, der frilager finnes, eger bara en så beskaffad sonderdelning af varupackor rum, utan det är hufvudsakligen storindustrien, som drager fördel af institutionen och derigenom kan göra sig gällande. Man tager in råämnen och half-fabrikat och förädla dessa i skyddet af den fullständiga tullfrihet, som frilagret bereder. Dessa importerade och förädlade varor säljer man sedan i eget land eller exporterar dem. Jag frågar herrarne, om det vore någon skada, att vi finge tillåtelse att här i landet fritt importera och förädla råvaror och sålunda förskaffa svenska arbetare större arbetsförtjenst. Skulle det vidare vara till skada, om härigenom kunde öppnas reguliera ångbåtstrader från Sverige till andra länder, såsom nu eger rum från Karlshamn till Spanien? Skulle det lända till skada, om Malmö kunde få till Tyskland sälja varor, som upplagts på frilager i Malmö? Kan någon vare sig protektionist eller frihandlare påstå, att vi skulle lida men deraf, att Malmö sattes i stånd att konkurrera med Danmark? Man måste ihågkomma, att icke någonting skulle kunna utan tull införas från frilagersområdet till det öfriga landet, och att det för närvarande icke är större svårighet att införa till och med det minsta kolly från utlandet, än det skulle blifva att taga den från ett frilager.

Vill man se saken rätt, gäller den något helt annat eller vida mer än man under diskussionen velat låta påskina; det gäller nemligen, huru vida vi skola hafva frihet att utveckla oss såsom i andra länder och kunna konkurrera med dem, eller om vi skola i vårt näringslif vara bundna till händer och fötter. Jag är viss, att vi skola hafva endast gagn af att erhålla den jemförelsevis obetydliga rätt, hvarom nu är fråga, då dermed icke åsyftas annat än att göra oss likställda med våra grannar danskarne, och jag bestrider, att protektionismen i vårt land skall kunna hafva någon som helst skada af en så beskaffad lagstiftning, som utskottet begärt; den skall tvärt om hafva gagn deraf, ty derigenom skulle nationalkänslan göra sig gällande, och dess höjande är ju ett af protektionismens mål.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande betänkande hemställt och vidare på afslag derå, samt förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja---55;

Nej---56.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst å föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3.12 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Fredagen den 17 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2.30 e. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 207, med delgifning af nämnda kammares beslut i afseende på 1 punkten mom. a) samt 2 punkten af dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11, i anledning af väckta motioner om förändrad lagstiftning angående handel med vin och maltdrycker, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 210, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 14, i anledning af väckta motioner om införande af zontariff vid statens jernvägar, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial n:o 8, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets memorial n:o 41, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret;

bevillningsutskottets betänkande n:o 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till beskattning af maltdrycker;

bankoutskottets utlåtande n:o 10, i anledning af väckta motioner om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken; äfvensom Första Kammares tillfälliga utskotts utlåtanden och memorial: n:o 3, i anledning af väckt motion om tillsättande af en kommission för utarbetande af förslag till vårdanstalter för sinnessjuke;

n:o 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående ändring af 15 § i kongl. förordningen om försäljning af vin och maltdrycker m. m. den 24 oktober 1885;

n:o 5, i anledning af motion om skrifvelse till Konungen angående meddelande af föreskrifter rörande utarrendering af vissa lägenheter vid statens jernvägar; samt

n:o 6, i anledning af väckt förslag om lagstiftning till skydd för industriella mönster och modeller.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 15 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 42 och lagutskottets samma dag bordlagda utlåtande n:o 30.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle uppföras främst de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, och sist de ärenden, hvilka under dagen blifvit andra gången bordlagda.

Justerades två protokollsutdrag för detta sammanträde.

Tillkännagafs, att, sedan vice häradshöfdingen greve B. H. B. Mörner med anledning af erhållet domareförordnande begärt att blifva entledigad från sin anställning såsom kanslist i kammarens kansli, hade, med bifall härtill, i den sålunda uppkomna ledigheten antagits till kanslist vice häradshöfdingen C. F. Voug.

Kammaren åtskildes kl. 2.40 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.
